

МЕМЛЕКЕТТІК
САТЫП АЛУ САЛАСЫН
ЖІТІ ТЕКСЕРУ КЕРЕК

4-бет

НАҒЫЗ
ПОЛКОВНИК –
БАУЫРЖАН
НӨГЕРБЕК

12-бет

ПРЕДОК КАЗАХОВ
МАЙКЫ БИ ДАЛ
ЧЕЛОВЕЧЕСТВУ
ИЗНАЧАЛЬНУЮ
ИСТИНУ

14-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№8 (774), 26 ақпан, 2018

МЕМЛЕКЕТТІК ӘЛІПБИ -

МЕМЛЕКЕТТІҢ ТҰТАСТЫҒЫ ҮШІН ҚЫЗМЕТ ЕТУІ КЕРЕК

МЕМЛЕКЕТТІК ЛАТЫН ӘЛІПБИ – МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ
ЗАҢДЫ ТӨРІНЕ ШЫҒУЫНА ЖОЛ АШУЫ ТИІС!

Елбасы ел тілегін ескеріп, қазақша латын әліпбиіне тағы да өзгерістер енгізді. Бұл үшінші өзгеріс. Ең бірінші қазақша төл әріптерді диграфпен таңбаланған әліпби қоғамда қатты қарсылыққа ұшырады. Екінші рет өзгертіліп, латын графикасына өту туралы Президент Жарлығымен жарияланған апострофты нұсқаның да, қолдану барысында кемшіліктері шығып, қарсылықтар азаймады. Енді, міне, «Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26-қазандағы №569 Жарлығына өзгеріс енгізілді.

6-7
бет

САҒЫНЫШ САЗЫ

– Рахымжан Қошқарбаев! Рахымжан Қошқарбаев, әне!
– Жүріңдер, барайық!..
Біз төртеу едік. Жазушылар үйінің «Комсомол» көшесі жағындағы бұрышында тұрғанбыз. Үш қабатты дәу үйге кіріп баруға бата алмай аялдағанбыз-ды. Атақты жазушылар отыратын үй бізге ертедегі хан сарайындай қасиетті де сұсты көрінген...

8-9
бет

НЕГЕ БІЗДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕЙТІНДЕР МИНИСТР БОЛАДЫ?

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕЙТІН, САУАТСЫЗ МИНИСТРЛЕР, ДЕПУТАТТАР, ШЕНЕУНІКТЕР, МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР журналистер мемлекеттік тілде сұрақ қойғанда ғана сауатын ашып, әліппені қайта оқи бастайды...

3
бет

Дос КӨШІМ:

**МОРАТОРИЙ
ДЕГЕН СОЛҚЫЛДАҚ
МӘСЕЛЕГЕ НҮКТЕ
ҚОЙЫЛСЫН**

5
бет

ДОЖИЛИ! КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК ИЗУЧАЮТ ПО «БЕЗЪЯЗЫКОМУ» РЭПЕРУ САЙЛАУБЕКУ?!

За летним «штурмом» здания Министерства образования и науки родителями абитуриентов с высокими баллами, не получивших грант, начался зимний бунт ученых, которые проиграли в конкурсе за грант, хотя имели высокие баллы...

10
бет

ҚАУІПСІЗДІК БАРЛЫҚ САЛАДА ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛУГЕ ТИІСТІ

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың төрағалығымен Қауіпсіздік кеңесінің кезекті отырысы өтті.

«Жақында біз Үкіметтің былтырғы жылғы істеген шаруаларын барлық жағынан, әрбір саладан тыңдадық. Ол жұмыстарға жалпы алғанда оң баға бердік. Істелінбей жатқан шаруаларға қатысты тиісті тапсырмалар бердік. Ел болғаннан кейін шаруалар көп болады. Алдымыздағы мақсаттар көп. Өркендеген, өскен 30 елдің арасына кіру үшін талай шаруа жасауымыз керек», — деді отырысты ашқан Елбасы. Қазақстан Президенті дамыған елдердің қатарына қосылу жолында бірнеше кедергінің, қиыншылықтардың, өткелдердің бар екендігін баса айтты. «Оның барлығынан өтіп, бағдарламаларымызға тиісті өзгерістер енгізіп отыруымыз

керек. Өткен жылы еліміздің қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі бағдарлама қабылдадық. Қауіпсіздік тек қана әскери қауіпсіздік, ішкі саясат емес барлық жағынан болуы тиіс. Әрбір салада атқарылатын шаруалар көп. Сондықтан, қалай орындалып жатыр деген мәселемен

бүгін жұмыс істейтін боламыз. Одан кейін осы салада бір облысты тыңдаймыз дедік. Оңтүстік Қазақстан облысында жүргізіліп жатқан шаруаны қараудың арқасында барлық облыстарға не істеу керек екендігі жөнінен тиісті мәліметтер береміз», — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАР ТЕРІС ДІНИ АҒЫМҒА ҚАРСЫ

Қазақстандықтардың басым бөлігі қалыпты дін мен радикалды идеологияны ажырата алады. Бұл туралы ҚР Дін істері және азаматтық қоғам министрі Нұрлан Ермекбаев мәлімдеді.

«Бүгінде халықтың көпшілігі қалыпты дін мен радикалды идеологияның ара жігін ажыратуды үйренді. Сауалнама қорытындысы көрсеткендей, қазақстандықтардың 90 пайызы мемлекеттік саясатты қолдап, теріс діни ағымдарға төзбеушілік танытуда», — деді Нұрлан Ермекбаев ведомствоның кеңейтілген алқа отырысында. Министр Kazislam.kz интернет-порталы арқылы интернет-аудиториямен жұмыс жүргізіліп жатқанын атап өтті. Бір жылда порталда 5 мыңнан астам ақпараттық материал жарияланған және оған жарты миллионнан астам адам кірген. Діни ғибадатханалар мен діндарлар арасында кен түсіндірме жұмыстары жүргізіліп келеді және білікті имамдардан құралған топ теріс діни ағым өкілдерімен жеке жұмыс істейді. Қажылық сапары мен вакцинацияны ұйымдастыруға да министрлік көмек көрсеткен. «Бір жылда атқарған жұмыстарымыз дін саласындағы ахуалды жақсартуға, барлық өзекті мәселелер бойынша сарапшылармен және дінбасылармен диалог орнатуға мүмкіндік берді. Соңғы бір жарым жылда қоғамда діни фанатизмге қатынас өзгерді, діни төзбеушілікті қабылдамау, зайырлы мемлекет өміріндегі діннің орны мен рөлін дұрыс ұғыну қасиеттері қалыптасты», — деп түйіндеді министр.

БІРЫҢҒАЙ САЛЫҚ ЖҮЙЕСІ ЕНГІЗІЛЕДІ

Ауыл шаруашылығы министрлігі алдағы уақытта елімізде бірыңғай ауыл шаруашылығы салығын қолданысқа енгізбекші.

«Ауыл шаруашылығы өнімін өндірушілеріне салық салу жүйесін жетілдіру үшін министрлік бизнестің ұсынысы бойынша бірыңғай ауыл шаруашылығы салығын енгізу бойынша жұмыс жүргізеді. Салық салудың мұндай тәртібі тауар өндірушілер үшін күрделі салық есебін жеңілдетіп, салық органдарының алымы мен айыппұлдын төмендетуге мүмкіндік береді», — деді ҚР Ауыл шаруашылығы бірінші вице-министрі Арман Евниев Парламент Сенатында өткен жиында. Оның айтуынша, бұл қадам ауыл шаруашылығы өнімін өндірушілерге салық есебін есепшісіз жүргізуге жол ашпақ. «Яғни, кез келген тауар өндіруші қосымша есепшісіз-ақ жұмысын шешетіндей бәрі де қарапайым әрі түсінікті болуы керек. Сонымен қатар, ауыл шаруашылығы кооперативтеріне салық салу бағытында кедергілер бар. Бұған қоса ішкі транзакциясының салық салуы мен ауыл шаруашылығы кооперативтерінің түсіміне салық салуды шектеу де қарастырылады», — дейді вице-министр.

«ҚАЗАҚКОНЦЕРТКЕ» ЖАҢА БАСШЫ ТАҒАЙЫНДАЛДЫ

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің бұйрығымен Жәніс Сейдоллаұлы «Қазақконцерт» мемлекеттік концерттік ұйымының директоры болып тағайындалды.

«Қазақконцерт» Мемлекеттік концерт ұйымы — Алматы қаласында 1960 жылдары құрылған Қазақстандағы ең ірі музыкалық ұйымдардың бірі. Бұл жерде еліміздің үздік әртістері мен шығармашылық ұжымдары топтасқан.

«Қазақконцертте» барлық жанрлар ұсынылған: халық өнері, классика, эстрада. Шығармашылық құрамға фольклорлық-этнографиялық ансамбль, «Академия солистов» мемлекеттік камералық оркестрі, «Astana Musical» театры, эстрадалық және опералық өншілер кіреді.

Жәніс Сейдоллаұлы — Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, өнер магистрі. Республикалық эстрада өнері студиясында «Эстрада вокалы» бөлімінде, Т.Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық өнер академиясының «Эстрадалық өнер» мамандығы бойынша білім алған.

Әр жылдарда Жәніс Сейдоллаұлы «Гүлдер» Мемлекеттік ансамблінің бас дирижері, «Отан» Республикалық саяси партиясының орталық аппараты идеология бөлімі меңгерушісінің орынбасары болды. «Гүлдер» мемлекеттік ансамблінің директоры, «Қазақ әуендері» АҚ аймақтық директоры, Т.Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық өнер академиясының шығармашылық жұмыстар және сыртқы байланыстар жөніндегі проректоры, РМҚК «Ж.Елебеков атындағы Республикалық эстрада-цирк колледжі» директоры болып қызмет атқарды. 2016 жылдың маусым айынан бастап Жамбыл атындағы Қазақ мемлекеттік филармониясының директоры қызметін атқарды.

КӨКТЕМГІ СУ ТАСҚЫНЫНА ТӨТЕП БЕРЕ АЛАМЫЗ БА?

Кезекті Үкімет отырысында аймақ әкімдерін көктемгі су тасқыны қауіпіне барынша жауапкершілікпен қарауға шақырған Премьер-Министр Бақытжан Сағынтаев онымен күреске миллиардтаған қаржы емес, дұрыс бағдарлама қажет деді. Сол сияқты Атбасардың жылда су астында қалу проблемасын түбегейлі шешуді тапсырды.

Биылғы көктемде де жыл сайын жырға айналған судан келер қауіп-қатер аз болмайтынға ұқсайды. Ішкі істер министрі Қалмұханбет Қасымов су тасқыны қауіпі бар өңірлерді атады. Оның дерегінше, жергілікті атқарушы органдар елді мекендерден 3,5 млн. тонна текше метр қар шығарған. 8,5 мың тонна жанармай, 125 мың тонна қажетті материалдар бар. Әкімдіктер төтенше жағдайға 24,7 млрд. теңге дайындап отыр.

«Әкімдердің бірде-бірі Ішкі істер министрінің баяндамасына назар аудармады. Ол өз баяндамасында қандай облыстарда не жасалмай жатқанын айтты. Ал әкімдер болса, бәрін жақсы жасап жатырмыз дейді. Жасап жатқандарыңыз жақсы, қолдаймыз. Ал көптеген шаралар әлі күнге дейін неге атқарылмады? Сондықтан Қалмұханбет Қасымов Асқар Маминмен иесіз гидротехникалық құрылыстарды үнемі бақылауда ұстанаңыз. Өткен жылғыдай кінәліні іздеп жүрмейік, қорытындысында мәліметтерді дұрыс бермейтін «Қазгидромет» кінәлі болып шығады», — деді Бақытжан Сағынтаев өңір басшыларына. Ішкі істер министрі Қалмұханбет Қасымовтың айтуынша, Ақтөбе облысында гидротехникалық құрылыстар бойынша ескерту жоспары әзірленбеген. Ақмола облысында алдын алу шаралары

республикалық меншіктегі 15 гидротехникалық құрылыстарда ғана жоспарланған. Ал коммуналдық меншіктегі 68 нысанға қатысты еш жоспар жоқ. Дәл осындай жағдай Солтүстік Қазақстан облысында да орын алууда. Коммуналдық меншіктегі 17 гидротехникалық құрылысы қорғау шаралары ұйымдастырылмаған. «Қазірдің өзінде Қарағанды облысындағы Самарканд пен Ынтымақ су қоймаларында жинақталған судың көлемі 2017 жылғы көрсеткіштен асып түседі. Қар күрт еріп, су қарқынды келе бастаған жағдайда суды апатты жағдайда ағызға тура келеді. Ал бұл өзеннің төменгі сағасында орналасқан 44 елді мекенді су астында қалдыру қауіпін тудырады», — деді ол.

Су тасқынына дайындық мәселелерін қорытындылаған Үкімет басшысы жыл сайын оның салдарын жоюға миллиардтаған қаржы жұмсағандан гөрі дұрыс бағдарлама қабылдау қажеттігін баса айтты. «Өткен жылы резервтен 5,8 млрд теңге бөлдік. Ақмола облысының әкімдігі бір шағын аудан салуға 2,3 млрд. теңгені жететіндігін айтып отыр. Ал биыл Қызылорда 2 млрд. теңгеден астам қаржы сұрайды. Әрине, Құдай сақтасын, бірдеңе болып қалса қаржы сұрайтындар табылады. Меніңше, бұл ақшаны тиімсіз жұмсау», — деді Бақытжан Сағынтаев.

БАРЫМТАШЫЛАР БАСЫНЫП БАРАДЫ

Неше жыл азаптанып, қаражатын шығын етіп, күш қуатын жұмсап баққан малын бір түнде үйірімен қуып кетеді. Депутаттар шаруаның осы қынжылысын жоғары деңгейде қарауды, шара қолдануды талап етті.

«Соңғы үш 2015-2017 жылдарда 65 мыңнан астам мал ұрланған. Осы мерзімде мал ұрлығын жасағаны үшін ұсталған 50 мыңнан астам адамның жартысына жуығы бұрын ұрлық жасағандар. Соған қарамастан, қылмыстық істі қарау кезінде ақталмайтын негіздер және тараптардың татуласуы бойынша 20158 қылмыстық іс немесе 40 пайызға жуығы тоқтатылған.

Ауыл адамдарының айтуынша бұндай жағдай қолданыстағы қылмыстық заңнаманың әлсіздігінде. Сондықтан, ҚР Қылмыстық кодексінің ұрлыққа қатысты 188-ші бабтың мал ұрлығына байланысты бөлігін саралап, жазаны күшейту бағытында өзгерістер мен толықтырулар енгізу керек деп есептейді сенаторлар.

Көп жағдайда татуласу тікелей немесе жанама түрдегі қорқытып-үркіту арқылы жүреді. Ауыл тұрғындары үшін — мал дәулет пен байлықтың белгісі емес. Бұл адамдар үшін — өмір сүрудің, күн көрістің, тіршілік жасаудың жалғыз көзі. Сондықтан малынан ай-

ырылу адамдар үшін үлкен материалдық шығын және зор психологиялық салмақ. Бұл мал шаруашылығын дамыту жөніндегі мемлекеттік саясаттың толық жүруіне зиян келтіретін қасақана әрекет. Осы тұрғыдан алғанда мал ұрлығы қоғамдық қауіптілігі жоғары қылмыс.

Сенаторлар С.Еңсегенов, Б.Еламанов, М.Көбенов, А.Мұсаханов Үкімет басшысы Б.Сағынтаевқа тиісті мемлекеттік органдарға мал ұрлығына байланысты қылмыстық заңнаманы жетілдіру туралы тапсырма беруді және осы депутаттық сауал бойынша не шара қолданылғаны туралы белгіленген мерзімде хабарлады сұрады.

Ел шулап жатыр. Ерекше елге ұнаған Еңбек министрі Тамара Дүйсенованың орнына келген жаңа министрдің аты-жөні бұрын нағыз қазақтарға – оралмандарға байланысты одағай сөзіне ғана байланысты есте қалған бір ханым еді... Оралмандардың көбісін сауатсыз деген сол кездегі шенеунік өзі мемлекеттік тілден – ең басты тілден – ҚАЗАҚ ТІЛІНЕН ҚАҚПАЙТЫН НАҒЫЗ САУАТСЫЗ БОЛЫП ШЫҚТЫ!!! Енді есімін іздеуге гуглге кіруге керек болды... Сөйтсем... құдай сақтасын... Жаңа еңбек министрінің атын интернеттен іздей көрмеңіздер, қара отырып, қара басыңызға ауру тілеп, қан қысымыңызға ие бола алмай қалуыңыз мүмкін...

«ҚАЗАҚ ТІЛІН» «ТІЛСІЗ» САЙЛАУБЕККЕ ТАҢҒАНДАРДЫҢ МАҚСАТЫ НЕ?

Назарбаев мектебіне арналған сынақ кітапшаға «тілі жоқ» рэпер МС Сайлаубектің өмірбаяны беріліпті...

«Естімеген елде көп» деген осы!!! Назарбаев зияткерлік мектебіне түсуші талапкерлер тілсіз, сөзі жоқ, түсініксіз былдырлаған дыбыстар шығаратын МС Сайлаубектің өмірбаянын жақсы біліп, шығармашылығынан сынақ тапсырады екен. Бұл туралы Фейсбук парақшасында Киікбай Жакыпұлы «МАСҚАРА! Назарбаев мектебіне түсу үшін арналған сұрақтардың ішінде Сайлаубекті (ия кәдімгі түсініксіз рэпер) білу керек! Айтарым жоқ... не болып кетті!» — деп жазып, видеосын қойған. Ол қатты талқыланып жатыр қазір.

Иә, солай, «ҚАЗАҚ ТІЛІ» деп аталатын оқулықта «НАЗАРБАЕВ ЗИЯТКЕРЛІК МЕКТЕПТЕРІНЕ ТҮСУШІЛЕРГЕ АРНАЛҒАН ТЕСТ ТАПСЫРМАЛАРЫ ЖИНАҒЫ» деп жазулы тұр.

Сонымен, еліміздегі ең таңдаулы Назарбаев зияткерлік мектебіне түсетіндер «Қазақ тілі» оқу құралының 75 бетіндегі 7 мәтіндегі МС Сайлаубектің егжей-тегжейлі жазылған өмірін жатқа білуі керек. Оған қоса, «МС Сайлаубектің жұлдыз болуына не әсер етті?» деген 4 сұраққа жауап беруі тиіс...

Бұның бәріне жауап беріп, әйгілі мектепке түсіп кеткен талапкерден МС Сайлаубектің әнін салып беруді де сұрау мүмкін шығар деп ойлайсың... Ал бұл туралы сынақ кітапша авторлары Қазбек Сағидолла мен Серікболсын Дүйсембайлардан сұрау керек... Сонда бұл авторлардың деңгейі «тілсіз» «жұлдыздардың» айналасында ма? Сонда еліміздегі ең әйгілі мектеп оқушыларының үлгі тұтары «тілсіз» рэпер болуы керек пе? Ал аталмыш мектеп басшылары бұл маскараға не дейді екен?

«ҚАЗАҚ ТІЛІН» «ТІЛСІЗ» САЙЛАУБЕККЕ ТАҢҒАНДАРДЫҢ МАҚСАТЫ НЕ? — деген сұраққа, мүмкін, мемлекеттік тілде сөйлеуі қиын министр Ерлан Сағадиев те жауап беріп қалар?

«ОҚУЛЫҚТАҒЫ ЕКІ АҚЫННЫҢ ҚАЙСЫСЫ «ҰРЫ», МИНИСТР МЫРЗА?» — деп 2-ші сыныпта Білім министріне жазған хатына 3 жылдан бері әлі жауап ала алмай келе жатқан Әмина қызым көптен бері Назарбаев мектебіне дайындалып жүр еді... Енді мынадан кейін ол не таңдауын өзгерту керек, не МС Сайлаубектің «быды-быдысын» жаттай беруі керек қой. Ойланып қалдық...

Еліміздегі ең таңдаулы Назарбаев зияткерлік мектебіне жасалып жатқан сынақ тапсыру кітапшалары осындай болса, басқаларының сықпыты белгілі шығар...

«Жүре берсең, көре бересің» деген осы... Алла қазаққа сабыр берсін!

НЕГЕ БІЗДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕЙТІНДЕР МИНИСТР БОЛАДЫ?

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕЙТІН, САУАТСЫЗ МИНИСТРЛЕР, ДЕПУТАТТАР, ШЕНЕУНІКТЕР, МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР журналистер мемлекеттік тілде сұрақ қойғанда ғана сауатын ашып, әліппені қайта оқи бастайды...

«Шаршаған» Тамара Дүйсенованың орнына келген су жана министр Мәдина Әбілқасымова қазақша сауалдарға жауап бере алмай, тілшілерден қашып кетті» деп жариялады 31 арна.

Айтпақшы, тақырыптан тап-жылмай, таңғалып отырғандарға айтарым, мен осыдан 7 жылдай бұрын «МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕГЕНДЕР ҚАЛАЙ МИНИСТР БОЛАДЫ» деп, сол кездегі Сыртқы істер министрі Ерлан Ыдырысовты бірнеше рет сынап едім... Өзі нан жеп отырған, өзі мемлекеттің министрі болып отырған мемлекеттік тілге қарсы шыққаны үшін... Ол мақала «Қазақ үні» ұлттық порталының «Ең көп оқылғандар» мен «Ең көп талқыланғандар» айдарында да тұр. Екі жүз мыңға жуық оқырман оқыды... Мәселе Мәдина ханымда ғана емес. Өткенде, Экономика министрі Сүлейменовті де, Энергетика министрі Бозымбаевты да біраз сынадық. Білім министрі Сағадиев те сау қалған жоқ, бірақ нәтиже бар ма? Мұндай мемлекеттік тілден мектепте екілік баға алғандар мемлекеттік мекемелерде толып жүр...

Бүгін мен бүгінгі Сыртқы істер министрі Қайрат Әбдірахмановпен кездесуге баруым керек еді... Ел зәрепаз болған, «Миымды ауыстырмасаңдар қазақ тілін үйрене алмаймын» деп Парламентте мәлімдесе де, екі рет ел министрі болған Ерлан Ыдырысовтан кейін бұл орынға қазақтілді Қайраттай қайраткер келгенде тәубаға келгендей

болып, біз де жұртпен бірге қуанып қалдық...

Осыдан он күн бұрын омыртқа жарығына (грыжа) ота жасатсам да, қазақ үшін өте маңызды кездесу үшін министрлік қызметкерлеріне уәде беріп қойып едім, бәрібір дәрігерлер рұқсат

бермей қойды... Денсаулығымға байланысты бара алмай қалғаным үшін министрден және артымда тұрған қалың жұрттан кешірім сұраймын... Әріптестерімнен естіп, экраннан көріп отырмын, Қытайдағы қазақтар мәселесі жөнінде Қытай республикасына ел атынан ресми нота жолданыпты. Енді нәтижесін күту керек, қоғамдық бақылау қажет.

Әрине, кездесудегі де басты тақырып – Қытайдағы қазақ қандастардың бүгінгі жағдайы туралы... Өткен жылдың соңында «Ақ жол» партиясы төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев екеуіміз Әлем елдерінің саяси партиялар көшбасшылары форумында Қытай елінде қыспаққа түскен қазақтардың тізімін қытайлық басшылардың

қолына тигізгеніміз елге белгілі. Кейін өткен аптада Астанаға келген Қытай Коммунистік партиясы ОК аппарат басшысы (министр дәрежесінде) да «Ақ жол» партиясы бас кеңсесіндегі кездесуде бұл мәселенің күн тәртібінде тұрғанын, «Құқықты мемлекет ретінде жауап берілетінін» айтқан болатын.

Мен өзін сыйлайтын БАҚ-тарға, әрине, атап айтсам, алдымен «Егемен» газетінен, Ұлттық арнадан, «Хабардан» бастап, мемлекеттік БАҚ-тарға, Абай атамыздың атындағы, Қазаққа Қамшы болар сайттарға айтарым, ҚАЗАҚТЫҢ, АЛАШТЫҢ, МЕМЛЕКЕТТІҢ, ҰЛТТЫҢ, ДАЛАНЫҢ, НАМЫС атын иеленген порталдарға, жергілікті сайттар мен БАҚ-тарға айтарым, Астанада, Алматыда және барлық қалаларда болатын баспасөз мәслихаты мен брифингтерде БАС ЗАҢ ҚАДАҒАЛУШЫ ОРГАН БАС ПРОКУРАТУРАНЫҢ БАС КЕҢЕСШІСІ НҮРГУЛ ҚАРАҒОЙ-ШИНАНЫҢ РЕСЕЙ ТІЛІНДЕГІ СҰРАҚТАРҒА ЖАУАП БЕРМЕЙ, МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ЖАУАП БЕРГЕНІНЕН ҰЛГІ АЛЫП, ҚАЙ ҰЛТ, КІМ БОЛСА ДА, ТЕК ҚАНА МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ СҰРАҚ ҚОЙЫҢЫЗДАР!

ҚАЙ ҚАЗАҚ БАҚ-ы, кім болса да, қазақ шенеунігіне (ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БОЛҒАН СОҢ БӘРІ ҚАЗАҚ ШЕНЕУНІГІ БОЛАДЫ) МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ сұрақ қоймаса, ол МЕМЛЕКЕТШІЛ БАҚ емес! Ал мемлекетшіл емес БАҚ-тарға біз неге МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚАРЖЫСЫН ЖҰМСАУЫМЫЗ КЕРЕК!?

Ендеше ондай БАҚ-тарға жұмсалып жатқан біздің ҚАРЖЫМЫЗ БІЗГЕ ҚАРСЫ ЖҰМСАЛЫП ЖАТҚАН ЖОҚ ПА? БІЗ ЕРТЕҢ ОСЫНДАЙ МЕМЛЕКЕТТІК МҮДДЕГЕ ҚАРСЫЛАРҒА (министрлік, әкімдік, мекемелер, тб) қарсы АШЫҚ ХАТ ЖАЗЫП, АКЦИЯ ЖАРИЯЛАЙМЫЗ! ШИРЕК ҒАСЫРДАН АСТЫ РЕСЕЙ ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕЙТІН РЕСЕЙ ГУБЕРНИЯЛЫҒЫНАН ШЫҚҚАНЫМЫЗҒА!

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ МИЫ ЖЕТПЕЙТІН, САУАТСЫЗ, МИНИСТРЛЕР, ДЕПУТАТТАР, ШЕНЕУНІКТЕР, МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР сонда ғана сауатын ашып, әліппені қайта оқи бастайды?

МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ САЛАСЫН ЖІТІ ТЕКСЕРУ КЕРЕК

«Ақ жол» партиясының депутаттық фракциясы 9 млрд. теңге көлемінде залал келтірген лауазымды тұлғаға бар-жоғы сөгіс қана берген шешімге қатысты өз наразылығын білдірді және мемлекеттік сатып алу жүйесіндегі заң бұзушылықтарды толыққанды және қатаң тексеруді талап етті.

Елімізде сатып алу жүйесін жаппай заң бұзушылық жайлап алғанын, онымен күрестің нәтижесіз жүргізіліп жатқанын алға тартқан «Ақ жол» партиясының жетекшісі Азат Перуашев ҚР Премьер-министрі Бақытжан Сағынтаевтың және Бас прокурор Қайрат Қожамжаровтың атына кезекті депутаттық сауал жолдады.

«Ақ жол» фракциясы 2017 жылдың 27-ші желтоқсанында мемлекеттік сатып алу жүйесінде отандық өндірушілердің мүдделерін қорғап сауал жолдағанын еске сала кетейік. Сауалда Алматы қаласының Энергетика және коммуналдық шаруашылық басқарма бастығының міндетін атқарушы Ж.Саматовтың хатынан мысал келтірген болатын. Онда отандық өндірушілерді ығыстырып және қажетті тасымалдаушыны «итермелеу» максатында бөтен өнімдерді қайта экспорттайды деп қазақстандық зауыттың біреуін шімірікпестен және негізсіз ай-

ыптап, шетелдік фирманы «ен белгілі», «ен сенімді» тасымалдаушы ретінде жарнамалады. Және оған 9 миллиард 335 миллион теңгенің тендерін берді. Оның айтуынша, біздің елімізде осындай өнімдерді өндіретін тәжірибелі және сенімді өндірушілер жоқ екен. Алайда, «NADLOG», агенттігінің түсініктемесінде, «Хабар» және «Атамекен» телеарналарының репортаждарында шенеуніктердің мәлімдемесіне қарамастан біздің бірқатар кәсіпорындарымызда ондай өнімдер өндірілетіні туралы көрсетілді. Осы мүмкіндікті пайдалана отырып, Азат Перуашев «Хабар» және «Атамекен» тілшілеріне, ҰКП және «NADLOG» агенттігіне азаматтық ұстанымы үшін алғысын білдірді.

«Бізге хабарласқан зауыт, жақында Алматы қаласы бойынша Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі департаментінен жауап алды. Онда – дәйексөз келтіремін – «Басқарманың жа-

уапты тұлғалары хатқа жауап дайындау барысында «кері экспорттау» термині дұрыс қолданылмағаны анықталды». Осыған байланысты, Департамент Басқарманың атына бұзушылықтарды жою және кінәлілерді тәртіптік жауапкершілікке тартуды ұсынды (қайталап айтамын – тәртіптік, яғни сөгіс)», – деп атап өтті Перуашев.

Депутат шенеунік сылтау тауып, қазақстандық кәсіпорынды келісім-шарттан айырып, тапсырысты шетел компаниясына беріп, отандастарымызды ашықтан-ашық жұмыссыз қалдырғанын атап өтті. Ал тексеруші органдар бұл жай ғана ескертпе, «дұрыс емес мәлімдеме» деп жаба салған. «Міне керек болса, құны 9 миллиард тұратын ескертпе. Сонымен бірге, агенттік басқарық арам пиғылды көрмепті. Шенеунікті қолынан ұстап, оның ресми құжаты – тек қана алдау деп мәлімдейді. Мемлекеттік қызмет департаменті 9 миллиард теңге көлеміндегі келтірген залалы үшін

не ұсынды? Осы алдауды бастаған бастықтың міндетін атқарушының атына, бар болғаны сөгіс жариялау», – деп атап өтті «Ақ жол» фракциясы. «Мынандай «үрдіспен» мемлекеттік миллиардтарды елден шығаруға ниеттілер саны көбейеді, содан кейін мемлекеттік қызметтен кетіп, жылы аралдарға кетіп қалуына ешкім кедергі келтірмейді», – деп есептейді Перуашев.

Сонымен бірге, департаменттің пікірінінше, бұл алдау отандық өндірушінің беделіне қатысты деп есептейді және құқығын қорғау үшін ол сотқа жүгіне алады деп хабарлады. Ал ұлттық экономикаға құйылудың орнына шетелдік есеп шоттарға кеткен бюджеттің қыруар қаражаты туралы ешқандай сөз қозғалмаған, тіпті, ол қаржы мүлдем болмаған сияқты. Және де жоғарыда аталған сауалды Үкімет пен Бас про-

куратура сол Мемлекеттік істері жөніндегі агенттік қарауына жолдағандықтан, олар да біздің мемлекеттік қызметкерлер шет елге жіберген миллиардтар үшін тек қана тәртіптік жауапкершілік қолданылатыны туралы жауап келеді деп ойлауға толық негіз бар. Осыған орай, «Ақ жол» ҚДП фракциясы бұған ұқсас жауапқа келіспейтінін алдын-ала хабарлады, толыққанды тексеруді және осындай алдау жолымен елден шығарылған ақшаны қайтаруды талап ететінін анық және ашық білдірді.

«Ақыр аяғында, бұл іс тек Ж.Саматов мырзаға қатысты емес. Мемлекеттік қызметкерлер, Қазақстан Республикасының мемлекеттік қаражаттары шетел ел мүдделеріне емес, өз еліне жұмыс жасауы тиіс», – деп мәлімдеді «Ақ жол» жетекшісі.

ҒЫЛЫМИ ГРАНТТАРДЫ БӨЛУ ТӘРТІБІ НЕГЕ САҚТАЛМАЙДЫ?

«Ақ жол» депутаттары 2015 жылдан бері бөлінген ғылыми гранттарды сыбайлас жемқорлыққа қатысы бар-жоғын қайта тексеруді тағы да талап етті. Фракцияның депутаттық сауалын Премьер-министр Бақытжан Сағынтаевтың атына Меруерт Қазбекова жолдады. Төменде «Ақ жол» ҚДП депутаттық сауалының мәтінін ұсынып отырмыз.

ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ПРЕМЬЕР-МИНИСТРІ
Б.Ә.САҒЫНТАЕВҚА

Ағымдағы жылдың 29-шы қаңтарында бұқаралық ақпарат құралдарында ҚР Білім және ғылым министрлігі өткізетін 2018-2020 жылдарға арналған агроөнеркәсіптік кешен саласындағы ғылыми зерттеулер бойынша гранттық қаржыландырудың конкурстық жүйесіндегі бұзушылықтар туралы Бас прокурор және Мемлекеттік қызмет істері агенттігі төрағасының атына жолданған бір топ ауыл шаруашылық-ғалымдардың ашық хаты жарияланды.

Атап айтқанда, ұлттық ғылыми кеңес құрамы сарапшыларының шешімі бойынша 3 жыл бойына бюджеттен қыруар ақша төленіп отыру заңдылығы ғалымдардың сұрағын тудырған.

Байқау бірнеше кезеңнен тұрады. Бірінші кезең – тәуелсіз халықаралық және отандық сарапшылардың мамандандырылған сараптамасы, ал екінші кезеңде – ең лайықтыларын ұлттық ғылыми кеңестің мүшелері тандайды.

Биылғы жылғы «Агроөнеркәсіптік кешенді орнықты дамыту және ауылшаруашылық өнімдерінің қауіпсіздігі» бағыты бойынша байқаудың екінші кезеңінің қорытындылары ғалымдарды шошытты – кеңес бірінші кезеңнің нәтижелеріне назар аудармай, 30 ұпайдан жоғары және 10-15 орынға ие болған жұмыстарды қабылдамай, бар жоғы 16-19 ұпай жинаған жобаларды мақұлдады. Мәселен, 582 өтінім ішінде 450 орында тұрған 20 ұпайы бар кеңес жетекшілерінің бірінің өтінімі қаржыландыруға ие болды. «Ақпараттық, телекоммуникациялық және

ғарыштық технологиялар, жаратылыстану ғылымдары» бағыты бойынша барлығы 36 ұпайдан 35 ұпай жинаған жобаны кеңес мақұлдамады, бірақ бұл бағытқа бөлінген жалпы соманың төрттен бір бөлігін осы кеңестің жетекшісі М.Қалимолдаевтің жобасы қаржыландыруды алды. Бұдан басқа, Ақпараттық, телекоммуникациялық және ғарыштық технологиялар, жаратылыстану ғылымдары бағыты бойынша жобалары бар кеңестің барлық мүшелері гранттарға ие болды. 1-ші ақпанда өткен брифингте бұл жағдайды түсіндірген аталған АТҒТ бойынша кеңесінің жетекшісі (зандылығына тағы да ғалымдар күмән тудырады) «ондай болады» және төменгі ұпаймен мақұлданған жобалардың артында «лайықты қазақстандық ғалымдар» тұр деп мәлімдеді.

Жақында бұқаралық ақпарат құралдары осы жағдай бойынша ғылыми кеңес төрағаларының түсініктемелерін таратты. Олардың сөзі бойынша, қорытынды шығаратын кезде ұпайлар құрамдас бөліктердің бірі болып табылады. Мұндай түсініктеме байқауды кезеңмен өткізудің мәнін жоғалтады деп есептейміз. Сондай-ақ, бірінші кезеңдегі сараптама құны аз ақша емес (1 сараптама – 250 АҚШ доллар тұрады, 4500 өтінімге мемлекет 1 миллиард теңгеден астам қаржы жұмсады). Нәтижесінде шетелдік сарапшылардан жоғары бағаға ие болған елуге жуық ғылыми жоба мемлекеттік қаржыландырусыз қалды. Қабылданбаған жобалардың қатарында Елбасының тапсырмасына сәйкес агроөнеркәсіптік кешенді цифрландыруға бағытталған жобалар болды.

Мұндай жағдайдың себептерінің бірі, ауылшаруашылық ғалымдарының пікірінше,

кеңес қалыптастыру кезіндегі ережелердің бұзылуы. Оның құрамында бір ұйымнан бір қызметкерден артық болмауы керек. Бірақ аграрлық-өнеркәсіптік кешендер кеңесінің 17 мүшесінің үшеуі – бір оқу орынның, екеуі – бір ғылыми-зерттеу институтының өкілдері. Сонымен қатар кеңестің құрамына ірі университеттер мен ғылыми-зерттеу институттарының өкілдері кірмеді. Соңғы 5 жылда 10 Хирша индексі бар әлемнің жетекші ғылыми және білім беру ұйымдарының шетелдік ғалымдарының өкілдері кеңеске қосылу керектігі туралы талабы еленбеген.

Бұған қоса, біздің ойымызша, қаралып жатқан жоба жетекшілері және олармен үлескер тұлғалар кеңестің мүшелері бола алмайды.

Олай болмаған жағдайда, гранттық қаржыландыру жүйесінің кеңес құрамына «өз адамдарын қосу» арқылы жеке тұлғалар мен ғалымдар топтарының мүдделерін қорғайтын қолайлы шарттар жасалынады.

Ғалымдар ҚР Білім және ғылым министрлігі Үкіметтің қаулысын заңды емес ғылыми кеңестің құрамымен бекітті деп санайды.

Шешім қабылдау жылдамдығы да сұрақтар тудыртады. Шетелдік сарапшылар бір жобаны 1 айдан астам уақыт қарайтын

болса, біздің кеңес жобаға 15-20 минут қана уақыт бөледі екен. Мәселен, 3 күннің ішінде 580-нен астам жобалар қаралды. Кеңес 1-ші кезеңнің қорытындысын да қайта қарастырып жатқанын ескере отырып, осындай уақыт ішінде әділ баға туралы айту қиын.

Осыған байланысты ғалымдар Елбасының өзінің араласуына, 2018-2020 жылдардағы гранттық қаржыландыру конкурсының нәтижелерін қарау үшін депутаттар мен ғалымдардан тұратын тәуелсіз комиссия құруды сұрайды.

2015 жылдың 7-қазанында «Ақ жол» фракциясы 2015-2017 жылдарға арналған ғылыми зерттеулерді қаржыландырудағы бұзушылықтар бойынша ұқсас сауал жолдағанын еске салайық. Сол кезде бұзушылықтарды Есептеу комитеті растады. Мәселен, 10 млрд.теңгеден астам қаржы бөлінген ешқандай нәтиже бермеген ғылыми жобалар және 41 жобаның жетекшілері ғылыми кеңестің мүшелері болғаны анықталды.

Содан бері ғылыми әзірлемелердің гранттық қаржыландыру жүйесінде ештеңе өзгерген жоқ деп айта аламыз. Егер олар қойылған максаттарына қол жеткізбесе, онда неге мемлекет қыруар қаржы бөледі? Бұл отандық ғалымдардың әзірлемелері қазақстандық экономикаға қажет емес дегенді білдіре ме? Мұның бәрі ғалымдардың әділеттілікке, Елбасының үнемі айтып отыратын аграрлық ғылымды дамыту және оны ауыл шаруашылығының қозғаушы күшіне айналдыру идеясына да сенімін жоғалтады. Осыған байланысты «Ақ жол» депутаттық фракциясы жоғарыда аталған фактілерді ғылымды дамытуға бөлінген бюджет қаражатын сыбайлас жемқорлық бұзушылықтарына тексеруін қарастыруды сұрайды.

«Ақ жол» партиясының
баспасөз қызметі

«ЕЛ МЕН ЖЕР ЕГІЗ»

Бағзы заманнан келе жеткен «Ел мен жер егіз» деген бұл нақыл сөздің астарында көп мағына жатыр. Қазақ үшін баға жетпес басты байлық болып саналатын ЖЕР атауы — киелі ұғым. Қасиетті жерімізге бабаларымыздың қаны мен тері сіңген. Оның әрбір шаршы метрі үшін қазақ азаматы жанын беруге әзір. Оған 2016 жылы жер дауы кезінде көзіміз анық жетті. Жердің сатылуы мен шетелдіктерге жалға берілуіне жұрт жаппай қарсы шығып, Елбасының жарлығымен оған бес жылдық шектеу қойылғаны белгілі.

Үстіміздегі жылдың ақпан айында Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің отырысында «Жер қатынастарын реттеу мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы қаралды. Таратылған ақпараттарда заң жобасын 2016 жылы Жер реформасы жөніндегі құрылған комиссия әзірлегені туралы айтылғанмен, бұдан кейін қоғамда түрлі пікірлер пайда болып, жер дауы қайта бас көтере бастаған-ды. Алдында аузы күйген Алаштың өз туған жері үшін алаңдайтындай жөні бар, оны ешкім жоққа шығара алмас. Осыған орай жақында ғана Астанада билік пен қоғам өкілдері қатысқан жиын болып өтті. Таразының екі басын тең ұстау мақсатында Қазақпарат арқылы таралған ресми хабар мен елімізде болып жатқан құбылыстарға лайықты баға беріп, орнықты ой айтып жүрген белгілі қоғам қайраткері Дос Көшімнің жер мәселесіне қатысты Астанада өткен сол жиынға қатысып келген бойда біздің тілшімізге берген шағын жедел сұхбатын назарларыңызға қаз-қалпында қатар ұсынғанды жөн көрдік.

ЖЕР ТУРАЛЫ ЗАҢ ЖОБАСЫ СЕНАТҚА ЖОЛДАНДЫ

Парламент Мәжілісінің жалпы отырысында жер қатынастарын реттеуге арналған заң жобасы екінші оқылымда мақұлданды. Аграрлық мәселелер комитетінің мүшесі, депутат Берік Оспановтың айтуынша, аталған құжат Жер комиссиясының жұмысы нәтижесінде әзірленген. Комиссия бірнеше шешім шығарған болса, соның барлығы заң жобасына еніп отыр.

«Мәселен, жарғылық капиталын да шетелдіктердің немесе шетелдік заңды тұлғалардың үлесі бар бірлескен кәсіпорындарға ауыл шаруашылық жерлерін жалға беруге мораторийдің қолданылуы кеңейтіледі. Енді, жарғылық капиталға шетелдік қатысудың кез келген пайызы жер учаскесіне тиісті құқықтарды алмауға себеп болады. Осылайша, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер 2021 жылғы 31-желтоқсанға дейін шетелдік жер пайдаланушыларға жалға берілмейді. Барлық жеке және заңды тұлғалардың жеке меншігіне де берілмейтін болады. Ал республика азаматтарына және шетелдіктер қатыспайтын заңды тұлғаларға ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер уақытша жерді пайдалану құқығымен ғана беріледі», — деп атап көрсетті Б.Оспанов. Депутаттың сөзіне қарағанда, заң жобасы аясында отандық жер пайдаланушыларға жерді жалға беру институтын жетілдіру шаралары жоспарланған. Ол үшін ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді конкурстық негізде жалға беру тәртібін реттейтін нормалар енгізіліп отыр. Конкурстардың ашықтығын қамтамасыз

ету мақсатында жер комиссияларының құрамына мемлекеттік қызметшілерден бөлек қоғам өкілдері де кіретін болады. «Сондай-ақ, тұрақты мониторинг енгізу арқылы ауыл шаруашылығы жерлерінің ұтымды пайдаланылуын бақылауды күшейту көзделген. Бұл шаралар ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді тиімді пайдалануға, пайдаланбай жатқан жерлерді уақтылы анықтауға және оларды шаруашылық айналымға тартуға, сондай-ақ, қоғамдық бақылауды арттыруға мүмкіндік береді», — деп атап көрсетті Б.Оспанов. Бұдан бөлек, заң жобасында әрбір аймақтың табиғи сипаты мен экономикалық мамандануына қарай жердің шекті мөлшерін белгілеу көзделіп отыр. Шекара аймағындағы жерлерді беру талаптары да айқындалды. Ал ауылдың айналасындағы жайылымдық және шабындық жерлері бәріне ортақ болады. Айта кетейік, құжаттың толық атауы — «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жер қатынастарын реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы. Алдағы уақытта оны сенаторлардың талқылауына шығарады.

■ СҰХБАТ

Дос КӨШІМ,
қоғам қайраткері:

МОРАТОРИЙ ДЕГЕН СОЛҚЫЛДАҚ МӘСЕЛЕГЕ НҮҚТЕ ҚОЙЫЛСЫН

— Жер мәселесі — қазақтың ең жанды жері. Оны да түсінуге болады. Жер болмаса — мемлекет, тіл болмаса — ұлт болмайды. Алашты алаңдататыны да осы емес пе? Астанада өткен жерге қатысты жиынға қатысып келген бетіңіз осы. Қоғамның көптеген өкілдері бас қосқан отырыстан қандай ой түйіп қайттыңыз?

— Түйгенім бір-ақ нәрсе — бұл мәселе тез арада шешімін таппаса, Желтоқсаннан да асып түсетін жарылыс болады. Қазақ — бәрін ішінде сақтайтын халық. Олар бес жылдық мораторийдің халыққа емес, билікке берілгенін жақсы түсініп отыр. Бірақ биліктің бұл бес жылды неге тиімді пайдаланып, заңға осы екі даулы мәселе жөніндегі өзгертулер мен қосымшалар енгізбей отырғанын біле алмай, дал болуда. Бұл түсінбестіктен — сезік пен күмән туады. Біреулер «бес жыл өткен соң, халықтың айқай-шуы басылған соң, жерді сатуға шығаруы мүмкін» десе, енді біреулері «осы бес жылда үнсіз-түнсіз, жердің бәрін сатып бітеді екен» деп, аттан салып, қауіп төндіреді. Әсіресе, «Жер кодексін» өзгертулер мен толықтырулар енгізуге кіріскеннен бері, халықтың арасында сан түрлі пікірлер өрши түсуде. Жиында да айттым, тағы да қайталаймын — өз басым, нақты да түсінікті, бес ауыз сөзбен жазылған екі бапты көре алмадым. Біздің әңгіміміз «мен не деймін, домбырым не дейді» дегенге келеді; Жиынға келген билік өкілдері, заң шығару органның өкілдері «Жерді сату, шетелдік құрылымдарға көп жылға беру дайындалып жатқан өзгертулердің ішінде жок» десе, қоғам өкілдері «халық наразы болған екі мәселе заңнан неге көрініс таппады» деген сұрақ қояды.

— Жерге мораторий жарияланғанымен кейбір облыстарда ауыл шаруашылығы жерлерін сату фактілері көрініп қалып жатыр. Шетелдіктерге жалға беру де тоқтамаған сыңайлы. Бұл қалай болғаны? Заңның тойымсыздарға түк те әсер етпегені ме?

— Ондай әңгімелерді әлеуметтік желіде кездестіретініміз рас. Бірақ оның дұрыс-бұрыстығын біздер тексері алмаймыз. Ондай мүмкіншілік азаматтық қоғам өкілдерінде жоқ. Меніңше, осындай дерек жарияланған уақытта мемлекеттік органдар, БАҚ және азаматтық қоғам өкілдерінен құралған комиссия құрылып, ашық тексеру жүргізілуі шарт. Соның нәтижесінде не дерек анықталып, жерді шетелдіктерге жалға берген лауа-

зымды адамдар жазаланады, немесе халықты дүрліктірген, сол деректі жариялағандар заң алдында жауап береді. Біз қазір базардағы ұрысқақ әйелдер сияқты «сен-ақымақсың», «жөк, өзің ақымақсыңнан» аса алмай отырмыз. Меніңше, біреулерге қоғамдағы осы теке-тірес қажет сияқты...

— Ғаламторда Астанада өткен аталмыш жиынға ішіп келгендер туралы айтылып қалды. Бұл арандатудың амалы емес пе?

— Біреулердің ішіп келгенін заң жүзінде анықтамай, сөз қозғау — құқықтық мемлекеттің дәстүріне жат. Әрине, аса қажетті келелі кеңеске мас болып келу — барып тұрған ақымақтық, бірақ ондай адамдарды жиынға жібермеу — ұйымдас-тырушылардың міндеті болуы керек.

— Жер мәселесінің түпкілікті шешілері әлі де бұлыңғырлау болып тұр. Әрбір қазақтың көкейінде «енді не істеуіміз керек?» деген үлкен сұрақ тұр. Оған нақты жауапты кім бере алады? Билік басындағыларға халық күдікпен қарайды. Қазақтың көңілі қайткенде орнығады?

— Меніңше, «билік басындағылар» емес, халық билікке күдікпен қарайтын сияқты. Бұл күдіктің пайда болуының да нақты негізі бар. Осы уақытқа дейін айрылған жеріміздің барлығын билік таратып берді. Тарихымызда Өзбекстанға кеткен, Ресейге кеткен жеріміздің барлығы «енбекшілердің талабы мен өтініші бойынша» деп басталатын құжаттармен рәсімделген. Сондықтан халық билікке сенімсіздікпен қарайды. Алайда, қазір, дәл осы мәселе бойынша, билікке тамаша бір мүмкіндік берілген сияқты. Халықтың наразылығын тудырған екі мәселені түсінікті тілмен заңға енгізіп, қоғамның алдына жайып салсын да, мораторий деген солқылдақ мәселеге нүкте қойсын.

Кез-келген мемлекет экономикалық, әлеуметтік мәселе шиеленіскен уақытта тағы басқа мәселелерді көтеріп, халықты шулатпайды. Бұл — мемлекеттік саясаттың аксиомасы. Біздің билік экономикалық дағдарыстан қалай шығарын білмей отырып, біресе жер мәселесін қозғайды, біресе жоғарғы сыныптарда негізгі пәндерді ағылшын тілінде оқытамыз деп айды аспанға бір-ақ шығарады, әйтеуір бүркітті құйрығынан түртуді қоймайды! Қиыншылық кезеңінде халық пен билік бірге болуы керек, Қазақ елінің болашағының кепілі болатын жол — осы ғана.

Бетті дайындаған Зейнолла АБАЖАН

Латын графикасына негізделген қазақ тілі
ӘЛІПБИ

№	Жазылуы	Дыбысталуы	№	Жазылуы	Дыбысталуы
1	A a	[a]	17	N n	[n]
2	Ä ä	[ä]	18	O o	[o]
3	B b	[b]	19	Ö ö	[ø]
4	D d	[d]	20	P p	[p]
5	E e	[e]	21	Q q	[k]
6	F f	[f]	22	R r	[r]
7	G g	[g]	23	S s	[s]
8	G ğ	[ɣ]	24	T t	[t]
9	H h	[x], [h]	25	U u	[y]
10	I i	[i]	26	Ü ü	[y]
11	I ı	[u], [ɯ]	27	V v	[b]
12	J j	[j]	28	Y y	[ɣ]
13	K k	[k]	29	Ÿ y	[y]
14	L l	[l]	30	Z z	[z]
15	M m	[m]	31	Sh sh	[ʃ]
16	N n	[n]	32	Ch ch	[tʃ]

Ел тілегін ескерген Елбасының қазақша латын әліпбиіне өзгерістер енгізген жарлығы шықты! Бұл үшінші өзгеріс. «Келісіп пішкен тон келте болмас» деген қазақтың мақалының растығы қазақша латын әліпбиін жасауда анық байқалды. Жаңа әліпбиді жасау жалпы халықтық қозғалысқа айналды.

Qazybek ISA

ЖАҢА ӘЛІПБИМІЗБЕН ЖАЗУДЫ БАСТАП КЕТЕЙІК!

ЖҮЗУДІ ҮЙРЕНУ ҮШІН СУҒА ТҮСУ КЕРЕК!

Ең алғаш 2017 жылы 26-қазанда Елбасы жарлығы шыққанда ел қатты қуанды. «Ең бастысы саяси шешім шықты! Қазақтың жаңа әліпбиі – Латын графикасына негізделген әліпбиге өту қабылданды. 1940 жылы қазақ халқынан бірауыз сұрамай-ақ бір күнде қабылданған кириллица бұғауынан 77 жылда әрең босадық. Ұлттық рухани отарсыздану латын әліпбиіне көшумен басталды! Енді әлеумет болып, қазақы төл әріптердің әлпеті мен кемшілігін түзеу жұмысы жалғаса береді. Сол үшін де Ұлттық комиссия құрылды» – деп жазып едік сол кезде.

Енді міне, екінші рет Жарлыққа өзгеріс енгізіліп, ел айтқан ұсыныс-пікірлер ескерілді де, еске алды.

Әрине, әлі де екі-үш әріптің кілтпапы болып тұр. Ол да жүре түзелер. Өйткені қателіктер қолдану барысында анықталып, қатардан шығып қалады. Енді ол түзету қашан болады деп езіп отыра бермей, ел болып, жаңа Қазақ әліпбиімізді бастап кетейік! Жүзуді үйрену үшін суға түсу керек! Жағада айналып шапқылай бергеннен, ештеңе шықпайды...

Бәрі де атымыздан басталады. Алдымен аты-жөнімізден бастайық! Қазақша латын әліпбиіне өткенде кириллицаға тән «ов»-«ова» жалғауларынан да арылып қалуды да, әлеуметтік желілерде әлеумет болып, қатар бастайық. Оны құжаттау жағы алда бола берер. Алда Тәуелсіз Қазақстан мемлекетінің Біріккен Ұлттар ұйымынан бастап, ағылшын тіліне Ресей тілінен аударылып жазылған KAZAKHSTAN деген бас атауымыз да QAZAQSTAN болып, қазақ тілінің негізінде аударылып, қатесі түзелетін күн де жақында келеді!

Латын әліпбиіне өту – Рухани Тәуелсіздікке жасалған болашағы зор жарқын қадам!

Елбасымыз өз сөзінде нақтылап айтқандай, Латын әліпбиі қабылданған соң, мемлекеттің негізгі ресми әліпбиі ретінде жұмыс істейтін болуы тиіс.

Мемлекеттік әліпбиі – мемлекеттің тұтастығы үшін қызмет етуі керек.

Мемлекеттік латын әліпбиі – мемлекеттік тілдің заңды төріне шығуына жол ашуы тиіс!

Енді ел болып қолдаған жаңа әліпбиімізді жаппай қолдануға көшейік!

Яғни, сөзден іске көшетін кез келді!

Дәурен АБАЕВ:

ЛАТЫН ӘЛІПБИІНІҢ СОҒҒЫ НҰСҚАСЫ ТИІМДІ

Бүгін жарияланған жаңа редакция бойынша латын графикасындағы қазақ әліпбиінде апострофтар алынып тасталып, бірнеше әріп диграф арқылы жазылатын болды. Осы орайда жаңа латын әліпбиіне қатысты ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрі Дәурен Абаев пікір білдірді, – деп хабарлайды Вақ. kz тілшісі.

Алдымен министр латын графикасына негізделген қазақ әліпбиінің соңғы нұсқасын пайдалану кезде біршама қиындық болғанын жеткізді.

«Латын әліпбиін техникалық тұрғыдан пайдалану жөнінде жұмыс тобы өз міндетін атқарды. Біздің мамандар бір мәселеге тап болды. Себебі, әліпбидегі апострофқа

назар аударар болсақ, ол арнайы белгі ретінде қарастырылды. Яғни ол барлығын бөліп тұратын. Ал бұл интернеттегі іздеу және қаржы қызметінде қиындықтар тудырды. Осы орайда Елбасы мамандардың пікірін білді. Оның ішінде IT саласының мамандары да бар», – деді Абаев Үкімет отырысынан кейін журналистерге.

Осы орайда басшы жаңа әліпбиге қатысты пікірін білдірді.

«Менің ойымша, латын әліпбиінің соңғы нұсқасы тиімді. Оны енгізуге аз ақша жұмсалады. Бұл Мемлекет басшысы маңызды стратегиялық шешім қабылдаған кезде қоғамның пікірін ескеретінін көрсетеді», – деді министр.

Сонымен қатар Дәурен Абаев

қазақ тіліне негізделген латын әліпбиінің соңғы нұсқасын жасау барысында халықтың пікірі ескерілгенін атап өтті.

«Мен соңғы нұсқа «халықтың талқысына салынбады» дегенмен келіспеймін. Осы жолы Ұлттық комиссия ішіндегі топтар көп жұмыс атқарды. Өзім комиссияда техникалық топты басқардым. Осы топта апостроф қандай мәселелерді туындататынын қарастырдық. Сол проблеманы көтердік. Елбасы мамандардың айтқанын ескеріп, жаңа нұсқаны енгізіп отыр», – деп түйді сөзін министр.

МЕМЛЕКЕТТІК ӘЛІПБИ - МЕМЛЕКЕТТІҢ ТҰТАСТЫҒЫ

МЕМЛЕКЕТТІК ЛАТЫН ӘЛІПБИ - МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ ЗАҢДЫ ТӨРІНЕ ШЫҒУЫНА ЖОЛ АШУЫ ТИІС!

Елбасы ел тілегін ескеріп, қазақша латын әліпбиіне тағы да өзгерістер енгізді. Бұл үшінші өзгеріс.

Ең бірінші қазақша төл әріптерді диграфпен таңбаланған әліпби қоғамда қатты қарсылыққа ұшырады. Екінші рет өзгертіліп, латын графикасына өту туралы Президент Жарлығымен жарияланған апострофты нұсқаның да, қолдану барысында кемшіліктері шығып, қарсылықтар азаймады. Енді, міне, «Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығына өзгеріс енгізілді.

«Келісіп пішкен тон келте болмас» деген қазақтың мақалының растығы қазақша латын әліпбиін жасауда анық байқалды. Жаңа әліпбиді жасау жалпы халықтық қозғалысқа айналды. 2017 жылы 26-қазанда Елбасы жарлығы шыққанда ел қатты қуанды. «Ең бастысы саяси шешім шықты! Қазақтың жаңа әліпбиі – Латын графикасына негізделген әліпбиге өту қабылданды. 1940 жылы қазақ халқынан бірауыз сұрамай-ақ бір күнде қабылданған кириллица бұғауынан 77 жылда әрең босадық. Ұлттық рухани отарсыздану латын әліпбиіне көшумен басталды! Енді әлеумет болып, қазақы төл әріптердің әлпеті мен кемшілігін түзеу жұмысы жалғаса береді. Сол үшін де Ұлттық комиссия құрылды» – деп жазып едік «ЕҢ БАСТЫСЫ, ЛАТЫН ӘЛІПБИІ ТУРАЛЫ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАНДЫ! Енді әлеумет болып, әріптер әлпетін түзей береміз» атты 8 қарашада (2017 жыл) жариялаған мақаламызда.

Иә, сол кездегі «Қазақ үні» газетінде: «Қызу қоғамдық пікірге жол бергендіктен де, Парламентте талқыланған нұсқа, қазақы төл дауысты дыбыстарымызды диграфпен – екі әріппен белгілеу өтпей қалды. Содан соң біз және басқалар да ұсынған әріптің үстіне нокат қойылған нұсқа да, оның ішінде Тіл институтының түрікше тектес нұсқасы да қабылданбады. Себеп – әріп, таңбалар пернетақтада болуы тиіс деген талап. Содан соң, осы үдеден шыққан нұсқа – дауысты дыбыстардың үстіңгі оң жағына үтір қоятын апострофты

жоба пернетақтада болғандықтан қабылданды. Бірақ, тәжірибеде қолдану барысында бұл жобаның да кемшіліктері шығып жатыр...» – деп жазғанымыздай, ақыры әлеумет болып атсалысып, әріптеріміздің әлпетін түзеп алдық.

Қазақша латын графикасын жасау ісіне көптеген қоғамдық ұйымдармен бірге «Ақ жол» партиясы да өз үлесін қосты. Партия төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашовтың өзі де, мен де бірнеше нұсқа ұсынған болатынбыз. Олар кезінде баспасөзде жарияланды да. Соңғы нұсқадағы ұсыныстар соңғы қабылданған өзгерістерде де көрініс тауыпты.

Жоғарыда аталған мақалада да апострофтың апробация кезінде кедергі жасаған үш кемшілігін көрсете отырып, 9 әріптің үстіне ақут қойған нұсқасын ұсынып едік, соның 6 әріп соңғы өзгеріске енгеніне қуанып отырмыз.

Бұл кемшіліктерді 2017 жылғы 30 қарашада Алматыда Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы қоры ұйымдастырған латын әліпбиі туралы жиында да, екінші баяндамашы ретіндегі сөзімізде де айтқан едік.

Сөзіміз құрғақ болмас үшін мақаладан үзінді келтіре кетейік.

«Біріншіден, ең басты кедергі – апострофты нұсқадағы әріп жанындағы үтірлердің де бір әріптің орнын алуы, буынға бөлінбеуі және интернеттен қазақша дерек іздеу барысында қабылданбайтындығы болып тұр. Мысалы, көлем жағына келетін болсақ, біз 42 әріпті кириллицадан 32 әріпті латын нұсқасына ауыстық. Бірақ, біздің

9 әріптегі апострофтарымыз, яғни әріп жанына қойылатын үтір таңбалардың өзі бір әріптің орнын алып, нәтижесінде шамамен 41 әріптің өлшеміндей көлем шығып тұр... Басты талап – жаңа әліпбиді жазуда кедергілер тудырмау болса, бұнда бірнеше техникалық кедергілердің құлағы қылтыюда.

Сонда латын әліпбиін қабылдау үшін құрылған жұмыс тобындағы IT мамандар бұл үтірлер әріптің жанына қойылғанда осындай кедергілер болатынын неге ескертпеген деген заңды сұрақ мазалайды. Біз бұл сұрақты бұдан бұрын да жазған мақалаларымызда қойғанбыз, бірақ әлі жауап ала қойған жоқпыз.

Екіншіден, біздің және Тіл институтының әріптердің үстіне нокат қойылған, артық орын алмайтын кедергілері жоқ нұсқаларымызды арнайы комиссия бұл жобадағы әріптер пернетақтада жоқ болғандықтан қабылдамады деген ойда болатынбыз. Арнайы комиссия өкілдері де жиындарда осылай жауап берген. Ал, негізінде бұндай, әріптердің үстіне нокат қою функциясы яғни, умлаут немесе диэрезис пен ақут пернетақтада да, смартфонда да бар болып шықты.

Ендеше, қабылданған нұсқадағы апострофты 9 әріптің оң жағындағы үтірлерді үстіне таңба етіп шығарсақ, яғни, ақутқа, умлаутқа (диэрезис) айналдырсақ жетіп жатыр емес пе? Президент бекіткен шешімдегі әріптер өзгермейді, тек үтірлер – апостроф әріптердің жанынан төбесіне шығады – ақутқа немесе умлаутқа ауысады. Бұл Елбасының комиссияға кедергілер мен қиындықтар тудыратын жаңа әріптер жасамай, пернетақтада бар әріптер мен таңбаларды пайдалану туралы талабына да тура келеді.

Ол үшін мысалы, Ә әріпін жазу үшін компьютеріңіздегі әріп таңдаудан «АҚШ халықаралық» нұсқасын таңдайсыз да, А әріпін ұзақ бассаңыз, А шыға келеді. Сонда халықаралық әліпби әлемінде

ҮШІН ҚЫЗМЕТ ЕТУІ КЕРЕК

бұрыннан бар диакритикті нұсқа, яғни, апостроф – үтір таңбасын қоясыз ба, әлде қос нүкте **Ö** немесе **Û** секілді басқа таңбаларды, умлаут-диэрезис, ақут таңбаларын қоясыз ба, бірнеше таңба бар мұнда.

Сонымен, **Á (Ә)** деген ақутты нұсқа **А' (Ә)** деген апострофтан анағұрлым дұрыс қой. Өйткені, артық орын алмайды, буынға бөлу мен интернеттен дерексөз іздеуде де кедергілер болмайды.

Ендеше, апострофпен белгіленген 9 әрпіміз:

Á (Ә)
Ó (Ө)
Û (Ү)
Ÿ (Ү)
Ń (Ң)
Gg (Ғ)
İ i (І)
Š (Ш)
Ć (Ч)

болып, ақутқа немесе умлаут-диэрезиске айналса, айшықты да, әдемі емес пе?!

(Негізі, өз пікірім, осы **Ч** әрпінің керегі жоқ еді **ш** әрпі тұрғанда)

Бұл жерде тек қазақша **Ғ** әрпінің орнына алынған тоғызыншы апострофты әріп **Gg** әрпінің үстіне таңба қою функциясы ғана пернетақта мен смартфоннан табылмай тұр. Мүмкін, біздің шамамыз жетпей жатқан болар, IT мамандары амалын табар.

Бұл көпшіліктің де көңілінен шығары даусыз. Себебі алғашқы диграфты нұсқаға қарсылар да, кейінгі қабылданған үтірлі нұсқаға қарсылардың да көпшілігі осындай әріптердің үстіне нокат немесе үтір қойылатын нұсқаны қалайтындықтарын жазып жатыр. Қоғамдық пікірлерге сергек қарайтын Сенат төрағасы Қасым-Жомарт Тоқаев та жана әліпби туралы көпшіліктің пікірінің ескерілуі керектігін атап өтті. Тәуелсіздігін ала салып, латынға көшкен Өзбекстанның өзі әліпбиін 4 рет өзгертті. Тәжікстан мен Түркіменстан да бірнеше рет әліпби өзгерткенін ойласақ, өзгелердің қателігінен сабақ алып, жаңа әліпбиімізді жаппай талқылап, елдің пікірін ескеріп келе жатқан біздің жарамыз жеңіл болып шыққалы тұр.» 2017 жылғы 8-қарашадағы «ЕҢ БАСТЫСЫ, ЛАТЫН ӘЛІПБИІ ТУРАЛЫ

ШЕШІМ ҚАБЫЛДАНДЫ! Енді әлеумет болып, әріптер әлпетін түзей береміз» атты мақалада осылай жазып едік.

Енді міне, ел болып талқылаған жаңа әліпбиіміз жаңа биікке шықты.

Соңғы түзелген қазақша латын әліпбиінде бұрынғы апострофпен белгіленген 9 әріптің 6 қазақша төл әрпі үстіне нокат, яғни ақут қойылумен таңбаланды. Екі әріп SH (Ш) CH(Ч) диграфпен пайдаланатын болды. Қазақша И-Й және І і әріптері латын графикасындағы I і таңбаларымен белгіленеді.

Бұл нұсқа дұрыс болды. Бірақ, бір кілттипан И,й әріптерінің бас әрпі мен қазақша і әрпінің бас әріптері бір таңбамен I белгіленуі. Сонда IZET деген адам атын «Изет» деп оқымыз ба, жоқ «Изет» деп оқыла ма? Қазақтың «Изет» деген ізгі сөзі мен игі есімдер жоғалып кетпей ме ертен? Ал менің бабамның аты Исаны ISA деп жазғанда, оны ISA деп оқып, солай айтқандарға не деуім керек? Комиссия солай шешіп, аттарымызды ауыстырып жіберді дейміз бе Изет, Исак, Ислам, Иген және т.б. бәріміз? Біз ұсынған нұсқада қазақша і әрпінің бас әрпі де **İ** деп белгіленіп, ақутпен берілген, бұның не қиындығы бар? Ал **Ш** әрпін **SH** деп белгілегенше, біз ұсынғандай **Ш**-ны **Š** деп белгілесе, **Ч**-ны **Ć** десе, немесе **Ч**-ны мүлде алып тастаса да дұрыс еді... Әрі бір-ақ таңба болар еді. Өйткені «Асхана», Асхат – Ашат деп оқылады ғой... Есімі Исхак, Исхак дегендер атын ертең **Ishaq** деп жазса, оны мынау **Ш** әрпін **SH** деп жазғанда, ел қалай оқып,

қалай атайтынына аузым бармай отыр?.. Исхактар жиналып, жаңа әліппе комиссиясының мүшелерін іздеп жүрмесін? Диграфтан ел болып айқайлап жүріп құтылғанда, екі диграф әріп кімдердің көңілі үшін кіргізілді екен? Бұларды да түзеу керек. «Жеті рет өлшеп, бір рет кес» деген қазақ.

Иә, атауы мен кейбір мақалаларын апострофты қазақша латын әліпбиіне ауыстыра бастаған БАҚ-тарға «Үтірмен жазу әлі ерте» деп ескерткен Сенат төрағасы Қасым-Жомарт Тоқаев бүгін елдің ең алдымен жаңа әліпбидегі жаңа өзгерістермен құттықтады. «2018 жылғы 19-ақпанда Елбасы қазақ тілінің жаңа әліпбиі туралы Жарлығына қол қойды. Бұл тарихи маңызға не оқиға. Баршаңызды шын жүректен құттықтаймын!» деп жазды Сенат спикері. Қасым-Жомарт Кемелұлы сонымен бірге жаңа редакциядағы латын әліпбиімен де жазып: «2018 жылғы 19 ақпанда Елбасы қазақ тілінің жаңа әліпбиі туралы Жарлығына қол қойды. Бұл тарихи маңызға не оқиға. Баршаңызды шын жүректен құттықтаймын!» – деп бұша қазақстандықтарды қуанышымен бөлісті.

Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың латын графикасына өтуде елдің барлық құнды ұсыныс-пікірлері ескеріледі деген сөзінің іске асқанының айқын көрінісі бұл.

Латын әліпбиіне өту – Рухани Тәуелсіздікке жасалған болашағы зор жарқын қадам!

Елбасымыз өз сөзінде нақтылап айтқандай, Латын әліпбиі қабылданған соң, мемлекеттің негізгі ресми әліпбиі ретінде жұмыс істейтін болуы тиіс.

Мемлекеттік әліпби – мемлекеттің тұтастығы үшін қызмет етуі керек.

Мемлекеттік латын әліпбиі – мемлекеттік тілдің заңды төріне шығуына жол ашуы тиіс!

Енді ел болып қолдаған жаңа әліпбиімізді жаппай қолдануға көшейік!

Яғни, сөзден іске көшетін кез келді!

Qazybek ISA
qazaquni.kz

■ ЖАҢҒЫРЫҚ

Дулат ИСАБЕКОВ:

РЕНЖІСЕМ – МЕН РЕНЖУІМ КЕРЕК ЕДІ

2006-2012 жылдар аралығында өткен қыруар оқиғалар жайлы жақ ашпай келген «Қазақ әдебиеті» газеті жайлы талай ренішімді бір де бір рет білдірген емеспін...

Ақпан айының 12-де Қазақстан Жазушылар одағының кезекті пленумында менің сөйлеген сөзім жайлы «Қазақ әдебиеті» газетінің бас редакторы Жанарбек Әшімжанов інімнің менің атыма үлкен реніш білдірген хабарламасы әлеуметтік желілерде жарияланып, оған қызу қолдау білдірген және оған қарсы пікірлер жарияланып жатыр екен. Мен ондайларға мән бермеуші едім, бірақ, «Дүке, пленумда не айтып қойып едіңіз? Әлеуметтік желілер шулап жатыр ғой» деп телефон соғушылар көбейген соң, аштырып қарасам, шынында да әр түрлі пікірлер өріп жүр екен. Солардың ең бастысы – «Дулат Исабеков менің шетелдегі жетістіктерім жайлы «Қазақ әдебиеті» жұмған аузын ашпады. Ақсақалдарымыз қартайған ба, неге өтірік айтады?» дей келіп, газет бетінде жарияланған мақалаларды тізіп шығыпты. 2017 жылғы Лондонда менің пьесаларым бойынша өткен театр фестивалі мен «Аққу-Жібек» атты таңдамалы пьесалар жинағының Лордтар палатасында тұсауы кесіліп, 75 жасқа толған мерейтойымды қоса атап өткен кездегі сөйлеген сөзім жайлы «Қазақ әдебиеті» газеті бірнеше мақала жариялады. Жанарбек інімнің реніші орынды. Оған өкпем жоқ. Менің айтпағым, 2006 жылдан бастап 2012 жыл аралығында Санкт-Петербургтің үш театры менің «Тор», «Өкпек жолаушы» атты пьесаларымды сахналағанда, Омбының, Душанбенің академиялық орыс драма театрлары, Башқұрт және София театрлары кезек-кезегімен «Ескі үйдегі екі кездесу», «Актриса» атты пьесаларымды қойып жатқанда, 2014 жылы Лондонның «Орзу Артс» театры тұңғыш рет қазақ пьесасын сахналап, «Гауһар тас» повесі мен әңгімелерімді жеке кітап етіп шығарып, атакты Кембридж университетінде тұсау кесері өтіп, Ұлыбритания кітапханасында «Д.Исабеков пен Ш.Айтматов шығармаларындағы поэтикалық үндестік» деген конференциясы өткені жайлы біздің елдің қазақ-орыс газеттері басы «Егемен Қазақстан» болып қуанып, тіпті, «Централ Азия Монитор» апталығы «Триумф казахской драматургии» деп жүрек жарды көлдей мақала жариялап жатқанда әдебиет пен мәдениеттің басты жанашыры «Қазақ әдебиеті» газеті жұмған аузын ашпай отырса мұны қалай түсінер едіңіздер? Газеттің сол кездегі бас редакторы Ж.Шаштайұлының осы оқиғалар жайлы материал ұсынған қызметкерді жұмыстан кетесің деп қорқытқанын қолдағыларыңыз келе ме? Қазақстан Жазушылар одағының бір кездегі пленумында Н.Оразалин өзі орнынан кетсе де «Мәңгі төраға» боп қала беретіні жөнінде ұсыныс айтқанына Т.Әбдік те, мен де қарсылық білдіргенмін. Сол қарсылығымды кек сақтап, мен туралы бір де бір хабар бергізбеу жайлы газет басшылығына жасырын нұсқау бергені, ол нұсқауды газет редакторы бұлжытпай орындап келгенін әділдік деп ойлайсыздар ма? Омбыда, Лондонда, Душанбеде, Петерборда, Түркияда, Кореяда, Софияда тарихта тұңғыш рет қазақ пьесасы қойылып жатса бұл күллі қазақ әдебиеті мен мәдениетінің жетістігі деп бағалануы тиіс пе, әлде, «қойшы, бір адамның табысын несіне дабырайтамыз?» деп үнсіз қалуды жөн көреміз бе? Осылай еткеніміз дұрыс шығар. Өйткені, әлгі елдер қазақ пьесаларын күнде сахналап, әбден мезі қылды емес пе? Мен тіпті, «Біз соғысты көрген жоқпыз» повесімнің жеке кітап боп шығып, оның тұсау кесері үлкен табыспен өтіп, халықаралық Айтматов академиясы мен Ағылшын парламентінің «Қазақстан мен Ұлыбритания арасында мәдени байланысты қалыптастыруға қосқан үлесі үшін» деген Сертификатқа парламент депутаты, баронесса Алисон Сати қол қойған статүетка жайлы ешкімге айтқан да жоқпын. Ол жайлы дабырайтып хабарлап жатқанды артық санадым. Мен «Қазақ әдебиеті» газетінің мақтау мақалаларына аса мұқтаж болар жастан өтіп кеткен сияқтымын. Жазып жатса «бәрекемді» деймін, жазбай жатса «мұнысы несі?» деп үндемей қоя саламын. Әйтпесе, 2006 жыл мен 2012 жылдар аралығында өткен қыруар оқиғалар жайлы жақ ашпай келген «Қазақ әдебиеті» газеті жайлы талай-талай ренішімді білдірер едім ғой. Не арнайы мақалаларымда, не әртүрлі сұхбаттарымда, не болмаса теледидар экранынан бір де бір рет ол назымды білдірген емеспін. Маған бақаны – жұрт ойлағандай мақтау мақалалардың жарияланбағаны емес, Жазушылар одағының органы боп табылатын әдеби газеттің бір адамның көңіл-күйіне соншалықты тәуелді боп қалғаны, газет редакциясында «оу, мынауымыз қиянат болды ғой» деп айта алатын бір адамның табылмағаны болды. «Мәңгі төраға» болуға білдірген қарсылық, одақ басшылығының атына айтылған сынның аяғы шығармашылық минирепрессияға әкеп соққанына қалай танданбассың! Кресло деген жарықтықтың соншалықты қымбат екенін қайдан білейін!

Ал, Жанарбек ініме өкпем жоқ. Пленумда берілген 5 минутқа айтам деген ойынды сыйғыза алмай қалады екенсің. Ол үшін айыпқа бұйырма!

РАХАН

— Рахымжан Қошқарбаев! Рахымжан Қошқарбаев, әне!

— Жүріңдер, барайық!..

Біз төртеу едік. Жазушылар үйінің «Комсомол» көшесі жағындағы бұрышында тұрғанбыз. Үш қабатты дәу үйге кіріп баруға бата алмай аялдағанбыз-ды. Атақты жазушылар отыратын үй бізге ертедегі хан сарайындай қасиетті де сұсты көрінген. «Рейхстагқа ту тіккен Рахымжан Қошқарбаевпен кездесу болады екенді» естіп жетсек те, ештеңе дәл жоқ. Сондай күйде тұрып, атақты Қошқарбаевтың өзін көре қалған сәтінде бірімізден біріміз сүйінші сұрағандай ду етістік те, әлдебір күш тартып ала жөнелгендей-ақ, дереу ұмтылды.

— Сұлу кісі екен!

— Алдыңғы екеудің арғысы ғой!

— Иә, сол арғысы!

Гәзеттерде шыққан суреттерін білеміз, бірден таныдық. «Әне!..» деп ду етіскенде танығанбыз.

— Бергі жағындағы кім?

— Ол Қабдыкәрім Ыдырысов.

— Ақын Қабдыкәрім Ыдырысов!

Екеуінің соңында бес-алты кісі бар-ды. Ішке ене берген оларға ілесе жөнелдік. Қошқарбаев пен Ыдырысов жоғары көтеріліп кетті. Басқаларымызға әлдекім: «Залға барыңдар, залға! Кездесу сонда болады, сонда барыңдар!» деп жөн сілтеді.

Кездесуден ғажап әсер алдым: Рахымжан аға туралы айтылған әңгімелер, «Батырға!» деп оқылған өлеңдер қанымды қыздырып, жүрегімді тулатты. Орта бойлы ғана қазақ жігітінің рейстагқа бірінші жетіп, бірінші есігінің маңдайшасына қызыл жалау тіккен ерлігін басқа ешбіреу істей алмағаны ғой! Істей алса, мындаған басқалар қайда қалды?! Көмірдей қара шәші кесек бұйрасынданып, аялы өткір көзі от шашып, аппақ өңі нұр шашып, еркін күле сөйлейтін Рахымжан аға кішіпейіл екен, рейстагқа шабуыл жөнінде, өзінің ой-толғанысы, әрекет-қимылы жайында айтқанын тұжыра келе:

— Елден ерекше бірдене істедім дей алмаймын, Отан алдындағы, халық алдындағы, осы отырған үлкен-кіші, сіздердің алдарыңыздағы міндетімді атқардым, орындадым, — деп күлімдейді...

— Аға, рейхстагқа беттегенде қандай ойда болдыңыз? — деп сұрақ қойғанымда ол маған күлімсіреп қарап:

— Сен қандай ойда болар едің? — деді. Мен не дерімді білмей қалдым. Ол аппақ кесек тісі ақсия қаркылдап күлді. Күлкісі ашық екен.

Екеуіміз Үкімет үйі мен Бас пошта аралығындағы шағын парктің орта шеніндегі ұзын орындықта отырғанбыз...

Жазушылармен кездесудің әсерінен бе, анық білмеймін, мен қалайда батылданып, залдан шыққан Рахандар екінші қабатқа көтеріле бергенде қуа жетіп барып:

— Аға, мен Шығыс Қазақстан облыстық «Коммунизм туы» гәзетінің редакциясынан едім, редакторымыз сізден интервью алып кел деп тапсырған еді, аға, интервью беруге қашан уақытыңыз болады? — дегенім ғой. Редакция қызметкері екенімді дәлелдейтін куәлігімді алып та үлгіргенмін.

Ғаббас ҚАБЫШҰЛЫ,
Халықаралық
«Алаш» әдеби
сыйлығының лауреты

— Ой, сен қызық жігіт екенсің ғой?! — деп қалып еді Ыдырысов.

Біреулер күлді. Рахан маған жалт қараған.

— Жексенбі күні сағат он екіде главпочтаның алдында тосатын бол, келістік пе? — деген Рахан күлімсіреп.

— Жарайды, аға, рахмет! — дегенмін мен, қуанып кетіп.

Жексенбіге дейін әлі екі күн бар-ды. Ол мерзімді толқумен өткіздім. Редакторымыздан ешқандай тапсырма болмаса да, интервью алуды оп-оңай ойлап таба салғанымашын таңдандым, бірақ, қысылған жоқпын — атақты Рахымжан Қошқарбаев туралы жазып апарсам, редакторымыздың риза болары сөзсіз! Қазекемнің: «Қуанған да — бір, қорыққан да — бір» дегені рас шығар, әйтпесе, кенеттен батылданып жетіп баруым екіталай-ды.

Толқуыма және тез келіскені де, кездесуге айтқан сағатында келе қоюна сеніңкіремегенім. Ашып ұсынған куәлігіме көз жүгіртпегені көңілімді көншітпеген де. Жағалап әңгімелескіштер көп, жалықтыратын шығар, қайсыбірінен құтылу үшін тез келіскен бола салады да!.. Жарайды, келеді дейін, сонда оған нендей сұрақ әзірлеуім керек?..

Алғашқы сұрағыма жауабы

мені тұйыққа тіреп-ақ тастағаны ғой. Мен шынымды айтып:

— Білмеймін, — дедім. Рахан тағы күліп, иығымнан ұстап сәл ырғады да:

— Інішек, аты-жөнің кім? — деді.

— Ғаббас Қабышев.

— Інішек, Ғаббас, екеуіміз былайша келісейік: сен гәзеттерді оқып жүрсің ғой, менімен әңгіме жарияланып жатады, оларына рахмет. Мен басымнан кешкенді айтып жүрмін, ешқандай өтірікті қоспаймын, өйтсем — ұят болады. Не істеп, не қойғанымды саған да дұрыстап айтып берейін, өзін ойлан да жаз, тек дұрыс жаз, келістік пе?

— Әрине, аға, айтқаныңызды жазатын боламын. Өз ойымнан ештеңе алып-қоса да алмаймын ғой, соғысты көрген жоқпын.

— Алматыға қандай шаруамен келіп едің?

— Кезекті сессияға келдім, КазГУ-де, журфакта сырттай оқимын.

— Жаксы. Енді көп созбайық, мұқият тындап ал, түсінбегенінді ұялмай сұрай отыр. Келістік пе, інішек? — деп жымиды.

— Келістік, аға.

Ол «келістік пе?» деп сұрақ қоюды ұнататын тәрізді, сірә, сөздің нақты, істің тұжырымды болуын қалайды да.

Раханның жарты сағаттай ғана мұрсаты бар екен, шама-сы сол мөлшерде сұхбатымыз тәмәмдалды. «Алтайда жатқан ағайындарымды, гәзеттің өкілін, ініні сыйлағаны деп ұқ, айналайын, кейін де кездесерміз, кен отырып әңгімелесерміз, бүгін ренжіме, келістік пе?» — деп түрегеліп, қолын беріп, күлімдеп қостасты. Жүрісі шапшаң да жарасымды екен.

Қаһарман ағаның жауынгерлік жылдарынан білгім келгенді білдім, лекция мен емтихан ара-

лығында хал-қадари жазып та шықтым. Алматыдан Өскеменге қанат байлап алғандай асыға жетіп, редакторымыз Мұқан Әбуғалиевтің алдына ойында болмаған сұхбатты қойғанымда ол өзіне Үкіметтен үлкен награда бұйырғандай-ақ қатты қуанып:

— Мұның керемет болды ғой!..

Жеңістің жиырма жылдығына арналған нөмірімізге бұдан артыққандай материал керек?! — дейді, қайта-қайта парақтап.

...Рахан: «Кейін де кездесерміз, кең отырып әңгімелесерміз» дегенді көргендікпен айтқан екен. Кейін мен Алматыға көшіп келдім. Жазушылар одағында Әдеби қордың директоры болып істеген сегіз жыл ішінде Раханмен сан рет жолықтым. Ол «Алматы» мейманханасында директор еді. Қалада мейманхананың аз кезі, оның үстіне барының өзінен орын алуы үшін таныстық керек. Кеңсенің хатымен шоқтықтанып ресми барсаң да, мейманына жайлы бөлме бере қоймай қырыстанатындар бар. Сондайды бірер көрген соң бір күні Рахана жеттім ғой. Бұрын баруға ыңғайсыздандығанмын, баяғы сұхбатымды пұлдап жүргендей болармын деп ойлағанмын.

— Баяғыда біздің Ақмолада тойда бір кемпір: «Дегенге сен де маңқа, мен де маңқа» деп, бір шалмен айттыса жөнелген екен, сол айтқандай, інішек, көне: «Дегенге сен де директор, мен де директор, не бұйымтаймен келдің, тез айтып жібер, министрлігіміз сағынып қалған көрінеді, соларға барғалы жиылып-теріліп отырмын», — деп аңқылдады. Шаруамды айта қойдым, басқа мейманханалар кейде меселімді қайтаратынын да қыстыра салдым. Рахан орнынан қаркылдап күле тұрып:

— Інішек, жүр, сені бір

келіншекпен таныстырайын, не тілесен де әрқашан әзір етіп отыратын болады, — деп жол бастай жөнелді. Әкімшілігіне ертіп апарып, балпып отырған етженді сары әйелге мені нұсқап:

— Мына аласа бойлы бауырыңмен әңгімелес, ойбай, бұл да — директор, байқап сөйлес, — деп жаркылдап күліп кете барды. Сол күннен бастап мейманхана «мәселесі» шешілгені ғой. Рахана телефон шалсам да, кабинетіне бара қалсам да, қуақы үнмен «Е, немене, орыс достарың тағы келіп қалды ма?» — деген сұрағымен сәлемдеседі.

Жаны жомарт жайсаң аға Рахан жайында әңгіме айтудан мен де жалықпас едім. Шаттанған, шалқи сөйлеген, ренжіген, жирене сөйлеген сәттерінің біразына куәмін. Қарулас болған дос-жолдастары немесе ауылдас құрбы-құрдастары, ағайындары, яки келіншектер туралы әдемі әңгімелері көп болатын. Анекдот деген пәленің де «жеті атасын» білетін еді.

Рахан туралы жазылған ірілі-уақты туынды баршылық. Сан шумак өлең де, көлемді хикаят та бар. Раханның өз қаламынан шыққан дүниелер және тартым-

ды. Дүние жүзін жаулап алуды, басқа халықтарды «асыл нәсілді немістің» табанына салып құлқұң етуді көксеуші гитлершіл фашистерге қарсы адамзаттық әділетті соғыстың тарихына аты мәңгіге жазылған, қазақтың маңдайына мақтаныш үшін біткен қайран аға арамыздан тым ерте кетті, бізге сол ғана — аса ауыр өкініш!..

БАУКЕҢ

1967 жылдың көкек айы-ау деймін. «Қазақ әдебиеті» гәзетінің редакциясында жауапты хатшының орынбасары кезім. Жауапты хатшы — Ізаған. Ақын Ізтай Мәмбетов. Қалай болғанда да, жұмысқа танерген сағат онда келетін Ізаған бір күні ойда жоқта кешікті. Сағат 11-ге тақалды. Редактордың қабылдау бөлмесіндегі секретарь-машинистка Рая апай кіріп келді де, Ізағанның бос үстелін иегімен мезгеп:

— Ізтай қайда? — деді маған.

— Әлі келген жоқ, — дедім.

— Ендеше Нығметке сен жүр, шақырып отыр, — деп Рая апай шығып кетті.

Бас редактордың бөлмесіне кірсем... Бауыржан Момышұлы! Дәл өзі!.. Нығанның үстелінің алдыңғы жағындағы қысқа үстелінің он қапталындағы креслода тіп-тік отыр! Тірі Баукенді алғаш рет көруім. Атағы аспандап тұрған қаһарман ағаны ойда жоқта ұшыратқаным маған оңай тимеді. Қалайда біртүрлі сасыңқырап қалдым да, редакторға қарап баяу сөйлеп отырған Баукенге ақырын ғана жақындай бастадым. Бір сәт ол маған жалт қарады — түйіліңкі қабақ астынан қыран көзі жалт етті. «Мінезі шөлкес, ояр деуші еді, рас екен ғой!» деген ой миымның қатпарын қақырата орғып-орғып кеткен

САҒЫНЫШ

дей күй кешіп үлгірдім. Бірақ сескеніңкірегенімді сездірмеуге тырысып, ақырын жылжыған қалпымда қарсы алдына барып, оң қолымды жүрек тұсыма басып:

— Ассалаумағалейкүм! — дедім. Баукең көзін алмай түксиген күйінде оң қолын самай тұсына қанжарша қалт көтеріп:

— Приветствую Вас! — деді де, «қанжар» қолын редактордың үстеліне «құлата» салып, Нығана шапшаң қарап:

— Бұл жігітің кім? — деді, жекігенге бергісіз дауыспен.

Редакторға қарасам, ол, неге екенін қайдан білейін, жымың-жымың етеді.

— Бауке, бұл жігітіміз — Сіздің мына әңгімеңізді макетке салатын қызметкеріміз, Қабышев Ғаббас деген ініңіз, — деді Ныған алдында жатқан машинкаланған бес-алты парақты жиыстырып, маған ұсына беріп.

Баукең орнынан тұрды да, Нығана түксие қарап, коюлау мұртын оң қолының сұқ саусағымен бір-екі түртіп:

— Это — усы! С ними шутики плохи! — деп, сонсоң маған ажырая қарап:

— Бара бергін! — деді қатқыл үнмен.

САЗЫ

Мен ләм деместен есікке беттедім. Сол әредікте редактордың:

— Вас понял, товарищ полковник! — деген ойнақылау үнді жауабын естідім.

— Гвардии полковник! — деп Баукең саңқ етті.

— Вас понял, товарищ гвардии полковник! — деді Ныған, неге екені белгісіз, еркеленген дауыспен.

— Жүдә дұрыс болды, — деген Баукең рахаттана күлді.

«Шынында, қызық кісі екен-ау!» деп мен де күліп, әрине, іштей күліп, шығып кеттім.

1978 жылдың жазы. КСРО Әдеби қоры Қазак бөлімшесінің директоры кезім. Түскі үзілістен келіп жайлана бергенім сол еді, телефоным шылдыр етті. Тұтқасын алып тындадым. Арғы жақтан:

— Директор жолдассың ба? — деген нығыз дауыс естілді.

Баукеңнің дауысы!

— Бауке, ассалаумағалейкүм! — дедім, елп етіп.

— Уағалейкүмиссалам! Қарағым, маған «Алатау» санаторийіне ертеңнен бастап екі путевка керек, жеңген екеумізге. Мақұл ма?

— Бауке, қазір іздестірем, сонсоң өзім хабарласам, — дедім.

— Рахмет! До свидания! — деп доғара салды Баукең.

Аялуы ағамен сонау алғашқы жүздесуден беріде бірнеше рет кездескенмін. Кездесудің себепшісі өзім болмасам да, басқа қаламдас үлкен-кішімен бас қосуларына қатысып, әңгімелерін тындағанмын, табактас та болғанмын.

Баукеңнің тапсырмасын орындауға кірістім. Министрлер Кеңесінің жанындағы 4-ші Бас басқарманың төрағасы Петр Романович Чекуровка телефон соқтым. Қазақстан

Компартиясының «Алматы», Министрлер Кеңесінің Кавказдағы «Ессентуки», Алматыдағы «Алатау», Көкшетаудағы «Оқжетпес» санаторийлеріне жолдама беретін ие 4-ші Бас басқарма еді. Біз жазушыларға қажет жолдамаларды бір ай шамасы бұрын жазбаша сұрау жасаумен содан алатынбыз. Баукең болса, «ертеңнен бастап» деп дығыртып қойды. «Күнібұрын айтпадыңыз» деп Баукең наразылық білдіруге дөт жок. Чекуров та қиналып: «Ах, ах, Бауыржан, Бауыржан... Аяқ астынан жолдама табыла ма?» деп сұрағын «құшақтап» отырып қалды. Баукеңді сыйлайтынын түсіндім. Әйгілі Бас басқарманың төрағасы әрі Денсаулық сақтау министрлігін орынбасары болу аз мәртебе ме, «жок!» деп китықтана салу сөз бе оған. Ондай морттау мінезін бұрын бірер рет көргенмін. Басқа жазушыларға жолдама керек боп қалғанда.

— Петр Романович, жұмыс аяғына таман хабарласайын ба? — деп, тақымдауға кірістім.

— Біреу де табылмайтын шығар, бәрі де бөлініп қойылған! — деп ол да кірісті тулауға.

— Кім біледі, табылып қалар, — деймін.

— «Кім біледі!». Мен білемін! Бөлетін мен! — дейді.

— Басқа жазушыға бүйтіп сұрамас та едім, Бауыржан Момышұлы ғой, — деймін. Баукеңнен артық кімің бар дегенім.

— Ертең сағат онда хабарласыңыз, — деді ол.

Ертеңінде жұмысқа жеткенше мазасыздандым. Жолдама бола қалса, әрине, онда Құдайдың бергені, ал болмай қалса — мені Құдайдың «ұрғаны», Баукең мен не деймін, Баукең маған не дейді?.. Мәшинеден түсе бере:

— Тырп етпей отыр, қазір не үл

табамыз, не қыз табамыз, — дедім шоферға. Ол ештеңе түсінбей, бағжиып қала берді.

Сағат онға бес минут қалғанда Чекуровка телефон соқтым. Құдай беріп, «ұл таптық!».

— Бауыржанның жолы болды, жолдамаларын алып кетіндер, — деді Чекуров, көңілді үнмен. Әдеби қордың бас бухгалтері Фарида Әбдірахманқызы Миникеева ол жолдамаларды қолма-қол сатып алуға 4-ші Бас басқармаға өзі жөнелді.

Қос жолдама қолыма тиген соң шоктықтанып, Баукеңнің тапсырмасын орындағанымға масаттанып (пенде емеспін бе?!), Баукеңнің үйіне дереу телефон шалдым. Жауап қатқан әйел заты: «Ол кісілер ертең кешке келеді, Талғар жаққа қонаққа кеткен», — деді. «Ертеңнен бастап» деген адамның қыдырып кете барғанына іштей тандансам да, әлгі әйел затына мән-жайды айтып, жолдамаларды шоферымнан беріп жібердім.

Ертеңінде түс әлетінде мені Қалаубек шақыртты. Қалаубек Тұрсынқұлов. Әрі Жазушылар одағы басқармасының үшінші хатшысы, әрі Әдеби қор басқармасының төрағасы — менің ақылшым, қамқоршым. Сыртынан «Күдекең берген жалғыз бастығым» деп қалжындап жүремін. Қалекеннің әкесінің аты — Құдайберген. Қалжыңымды әркім арқалай түсінген шығар, оны анықтап берген емеспін.

Қалекеннің бөлмесіне кіріп барсам — үстелін шынтақтап Баукең отыр. Жүзі жарқын адам емеспін бе, тым-тым көңілдене түсіп:

— Бауке, ассалаумағалейкүм! Аманатыңызды орындадым, жолдамаларды беріп жібергенмін! — дедім, аяғымды жебей баса жақындап. Баукең маған жалт қарады. Өңі сұп-суық екен. Шапанының қойнынан екі жолдаманы алды да, маған қарай лақтырып кеп жіберді. Қалт тоқтадым. Екі жолдама екі жерде шашылып жатты.

— Мне твои эти путевки не нужны! — деп Баукең зірк етті.

Дәл ондай дөрекілікті күтпегенім шығар, қаным бұрксарқ қайнап жөнелген сияқты

бір түсініксіз жәйтке тап болдым. Менің де аздаған «жыншайтаным» бар еді, соларым жинала қалды. Екі жолдаманы төртке бөліп, шығып кете бергім келді. Бірақ сол иығымдағыға оң иығымдағым қарсы тұрды, «сабыр сақта» деп сыбырлады маған. Жолдамаларды жинап алып, Баукеңе барлай қарадым.

— Я хочу в санаторий «Алма-Ата», а не в «Алатау», понятно?! — деді Баукең, жүзін Қалаубекке бұрып әкетіп. Қалекен әлдебір қағазына үңіліп, үнсіз отыр.

— Бауке-ау, «Алатауға» барамын деген өзіңіз ғой, кеше ғана? — дедім, өзімді күштей жайбаракат сөйлеп.

— Ол — кеше! Ал бүгін — это сегодня! Мне надо в «Алма-Ата», в двухместный номер-люкс, понятно?! — деді Баукең, бізге желкесін бере терезе жаққа бұрылып кетіп.

Қалтасынан «Беломор» темекі қорабын алды. Неге екенін білмеймін, «бұ кісіге құндыз бөрік пен шапан жарасады екен» деп ойлағаным. Бұрын әскери киіммен немесе жәй ғана костюммен жүргенін көргенмін. Бөрік пен жеңіл шапан кигенін көрмегенмін.

— Чекуровка тағы да «құда түсетін» болдык, — деп күңкілдеп, есікке қарай аяндадым.

— Сөйт. Бірдеңе етіп тауып берер, — деді Қалаубек.

— Мен Чекуров-мекуровты білмеймін и зная не хочу, понятно?! — деді Баукең, отырысын бұзбай...

Ал Чекуров қойнына шок түсіп кеткендей бажылдады. Оның халін жақсы түсіндім. Егер оның орнында өзім болсам, жата қалып жер тепкілер едім. Алдын ала сұрайтын жолдаманы дәл керек күні тауып бер деу, тауып бергеніңді енді дереу басқаға айырбастап бер деп талап ету сұмдық қой! «Жок!» деп телефон тұтқасын тастай салса, Чекуровты шауып алар кім бар?

Петр Романович біраз тулап-тулап, ақырында сабасына түсіңкіреп:

— Қазір бөлімдерден сұрастырам, тұтқаны қоймай тоса тұрыңыз. Ах, Бауыржан Момышұлы! Ах, гвардии полковник! Қырсықсың-ау, қырсықсың! — деп Баукеңді сырттай жазғырды да, ішкі телефонымен бөлімдеріне сұрау сала бастады. Сөйлескені маған еміс-еміс естіледі. «Құдай-ау, табылса екен!» деген тілеумен іштен тынып отырмын. Әлде заманда Чекуров:

— Ах, Бауыржан, Бауыржан! Өзінің жолы болғыш-ақ, табылды, табылды, бір министр алған жолдамаларын жаңа ғана әкеліп тапсырыпты, бара алмайтын болыпты, соны алыңыздар, — деп күрсініп салды.

— Рахмет, Петр Романович, көп жасаңыз! — дедім, шыға алмай тұрған есігім кенет айқара ашылғандай қуанып.

— Сіздердің «арқаларыңызда» көп жасамасқа болмас, — деп іліп түсті ол.

— Ертең де хабарласып қалуымыз мүмкін, — дедім, ұпайымды түгендеп.

— Құдай сақтасын! — деп күлді ол.

— Әумин! — дедім.

Сол әредікте есігім ашылып, Баукең кіре берді, бунақталған сарықүрән таяғын тоқылдатып. Орыннан ұшып тұрды:

— Бауке, жоғары... — дегенімше ол:

— Молчать! — деді. Иегін көтеріңкіреп, көзін сығырайтын-

қырай қарап, қасыма келді. Жүзі жылығандай. «Есть молчать!» деп іштей жауаптасып, қаздып тұра қалғанмын. Баукең төс түйістерердей тақалып тоқтады да:

— Часовой емессің, сорай-ма, еңкей, мандайыңды әкелгін! — деді, көзін енді жорта алартып, жұмсақ үнмен. Баукең өзі де бойшаң еді ғой, мен сәл ғана иілдім. Баукең мандайымнан ақырын сүйді де:

— Отырғын, — деді.

Өзі қарсыдағы диванға жайғасты. Менің көзіме әкем елестеп, кеңсірігім аши қалды. Баукең бөлмемді жайлап шолып алды да:

— Ұзындығы бес метр, көлденеңі үш метр кабинет, да? «Қуықтай» дейді мұндайды. Директорға жараспайды! — деп маған көз тастады.

— Бауке, «байға тай мінсе де жарасады» демей ме?

— Дұрыс. Қарағым, мен сені шаршаттым білем. Ренжіме. Солай болды. Енді путевканы қашан берсең де — еркін. Берген күніңнен барамыз. Но только в «Алма-Ата!».

Путевкаларыңыз дайын, қазір алдырамын, «Алматыға», номер-люкс! — деп қуана баяндадым.

Баукең орнынан тұрды да:

— Молодец! — деп оң қолын сәл көтере қанжарша қаздытты да, есікке беттеді. Шығарып салуға ұмтылып едім, бұрылмастан:

— Ты на рабочем месте. До свидания! — деп кете барды.

Мен бөрік-шапанды сұлу мүсінге қызыға қарап қала бердім. Мен бірнеше рет кездесем де, сұхбаттасам да, басқалармен әңгімесін тындасам да, сол жәйттерде оғаш қылықтарын көрсем де, әрбір сөзіне мән беруге, әрбір қылығын түсінуге күш салып бақтым, мін тауға тырыспадым. Ғұмырында қаншама қиянат көрген, жапа шеккен, әділдіктің тәттісінен әділетсіздіктің ашысын көп татқан, ілгері басқанның ондап, кері кеткеннің мындап саналатынына көзі жеткен, адалдық үшін жанпида дейтіндердің азшылық, ал күн үшін, шеншекпен үшін арын, ұятын аяқасты ететіндердің сансыз екенін көріп-білген Баукең емес пе еді ол?! Тіршіліктің ондай ықпыл-жықпылды құбылыстарына әрқайсысымыз әрқалай әрекет, әрқилы мінез көрсетеміз. Біріміз әрі-сәріміз, біріміз можантопай көнбіспіз, біріміз сирығып жүріп-жүріп шарт сынамыз, біріміз қолма-қол лап етеміз. Қанша адам бармыз — сонша мінез-құлық бар. Баукең болса, меніңше, көбінесе бірден лап ететін топтан еді. Адамгершілікке жатпайтын көріністің тары түйіріндей дерлігіне де шыдамай, қарсы атылатын. Бетін бар, жүзін бар, үлкенсің, кішісің демейтін. Тірлігінде әділетсіздіктің небір сорақысын көрген, адал еңбегінің әділ бағаланбағанын басынан бір емес, бірнеше мәрте кешірген, сол арам құбылыстың ешқайсысын қаншама арпалысқанмен жене алмаған адам екеу болса, бірі — Баукең, ал біреу болса — сол Баукең деп білем.

Мен Бауыржан Момышұлының 23-ақпан, 9-мамыр күндері қандайлық күй кешкенін көргенмін, түсінгенмін. Жанды шүберекке түйген жорық жылдары, өмірін, ертеңі өздеріне тапсырған халқы, елі, қандықөйлек қаруластары, көз алдарында жап-жас ғұмыры қиылған дос-жолдастары... Лаң салған зұлым жаудың ойраны... Қиямет қой, тамұқ қой!..

Очередной скандал разразился в сфере образования. В сборнике тестовых заданий по казахскому языку для поступающих в Назарбаев интеллектуальные школы языковой звездой объявили небезызвестного рэпера МС Сайлаубека. Да, тот самый «безъязыкий» певец, который поет: «Жломана симана камана блэт». Видимо, составители тестов решили, что такие песни и творчество рэпера нужны для изучения казахского языка, заодно рекламируя творчество «камана блэт».

В ТЕСТОВОМ ЗАДАНИИ – НАСТОЯЩИЙ «КАМАНА БЛЭТ»

Если родители не обнаружили бы это рэперское задание, то никто и не узнал бы, на каком уровне изучается и тестируется казахский язык для поступления в флагман среднего образования – НИШ. Возмущенные родители сняли на видео злополучный сборник за 2018 год, авторами которого являются Серикболсын Дуйсембай и Казбек Сагидолда, и выложили в социальную сеть. Как выяснилось, в тексте на 75-й странице имеется следующее задание: ответить, что стало причиной популярности артиста? Ряд изданий задались справедливым вопросом, а что делает Сайлаубек в сборнике по казахскому языку?

В тесте на вопрос «МС Сайлаубек жұлдыз болуына не әсер етті» даны следующие варианты ответов: а) Білікті ұстаздың дәріс алуы, б) Бишкек арналарында сұхбат беруі, с) Ресейде концерте ән шырмауы, д) Түрлі деңгейдегі арналарға түсу үшін.

В задании даны общие сведения о певце, и по ним невозможно правильно ответить на вопрос: «Что повлияло на становление МС Сайлаубека как звезды?», да и в ответах отсутствует правильный вариант (!). Т.е. были нарушены сами условия для анализа текста и нахождения правильного ответа: тесты по грамотности чтения предназначены для проверки аналитических способностей.

В задании отмечено, что МС Сайлаубек стал известным общественности благодаря российской телепрограмме «Пусть говорят!», нашей – «Айтуға оңай», а также распространенным в YouTube видео, были организованы его концерты во многих городах нашей страны и Бишкеке, школу он закончил на отлично и учителя отзываются о нем, как о дисциплинированном ученике и т.д.

Чтобы ответить на указанный вопрос, мне пришлось порыться в интернете. Вот что сказал сам Сайлаубек Кабдыхамит: «Просто пел для себя. Никогда не было такой мысли, что стану знаменитым». В материале за 2015 год родные эпатажного рэпера требовали, чтобы фанаты перестали выставлять певца на посмешище. По их словам, поклонники не оставляют в покое кумира ни днем, ни ночью, выкладывая в сеть бесконечные фото и видеоролики, на которых Сайлаубек ведет себя слишком вольно.

Жанаргуль Кабдыхамит, сестра МС Сайлаубека: «На всех, кто будет снимать Сайлаубека в нетрезвом состоянии и позорить его в интернете, мы будем подавать жалобы в правоохранительные ор-

ганы. Наша семья готова на любые меры, чтобы прекратить это!»

Именно видеоролики, на которых Сайлаубек ведет себя слишком вольно, стали причиной популярности рэпера. Пока семья боролась с зависимостью Сайлаубека от зеленого змия – а она видна в роликах невооруженным глазом – находчивые фанаты караулили звезду в самых неожиданных местах, просили пить и не забывали снять все это на камеру. Поет как бы для себя: слушает иностранные песни и те слова, что не понимает, меняет на свой лад. В этом и есть секрет хитов МС Сайлаубека (<http://www.ktk.kz/ru/news/video/2015/07/02/61227>).

чему оно попало к школьникам и на каком основании? Если это «левое» издание, то какое наказание ждет авторов сборника?

Надо отметить, что такие тестовые задания появляются не впервые. В прошлом году один из скандалов произошел из-за вопросов пробного тестирования. В одном из заданий приводилось интервью режиссера Еркема Турсунова, в котором упоминались Баян Есентаева и Нуртас Адамбай. Тогда в Центре ЕНТ объяснили, что в социальных сетях вырвали из контекста имена известных фигур. Мол, смысл задания был вовсе не в обсуждении Баян Есентаевой и Нуртаса Адамбая, а в развитии

поэтов, известных публицистов, казахского эпоса, пословиц, поговорок – тексты «из жизни звезд» и социальных сетей с бедной лексикой. Это явная профанация целей и идей школьного образования и тестирования!

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ РАСКОЛ: ОТ КЛАССИКОВ К РЭПЕРУ И КАЛУШАТАМ

Если раньше в ЕНТ по казахскому языку основной блок вопросов был по грамматике, то теперь этого нет. Как в свое время заявил председатель Комитета по контролю в сфере образования и науки МОН Саят Нюсупов: «Мы

Эта практика внедряется и в обычных школах в средних классах – помните, какой скандал был с одним из учебников по русскому языку для 7 класса? В нем на смену разделам о грамматике, синтаксисе и пунктуации пришли главы «Обычаи и традиции», «Климат», «Проблемы социальной защиты бездомных» и т.д. В книгу также была включена «лингвистическая сказка» под названием «И-пызыва»: У Калуши – калушата: Канна Манна, Гуранна и Кукуся. У Бутявки – бутявчонок: Гага Прюшка и т.д.

И образовательный раскол начался с тех пор, как предме-

ДОЖИЛИ! КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК ИЗУЧАЮТ ПО «БЕЗЪЯЗЫКОМУ» РЭПЕРУ САЙЛАУБЕКУ?!

Я НЕ Я, И КНИЖКА НЕ МОЯ

Один из авторов скандального пособия не удержался и опубликовал комментарий по поводу критики в свой адрес. Он утверждает, что спорное задание из сборника уже изъяли.

«В учебниках, издающихся сотнями тиражами на протяжении стольких лет, очень много ошибок. А наш сборник тестов по казахскому языку, у которого тираж всего 100 экземпляров, раскритиковали, хотя там было всего 5-6 недочетов. Их мы впоследствии исправили. Наше пособие не входит в школьную программу и официально не утверждено», – заявил соавтор учебника Серикболсын Дуйсембай (newtimes.kz, 21.02.2018). Характерно, что соавтор не ответил на вопрос, а что делает Сайлаубек в сборнике по казахскому языку?

От вышеуказанной книжки откристились и представители НИШ, которые заявили, что к данному сборнику НИШ не имеют отношения и это пособие – частное издание, скандальное тестовое задание не будет использовано в конкурсе для поступления в НИШ.

В связи с «камана блэт» вопрос к МОН РК: как и кто готовит и формирует сборники тестовых заданий, где они проходят проверку до того, как читатели возьмут их в руки? Если скандальное пособие не входит в школьную программу и официально не утверждено, то по-

читательской грамотности и способности выделить главную мысль текста. Но проблема оказалась намного глубже и шире.

Дело не только в том, что в другом тесте говорилось о фильме Баян Есентаевой «Абайлаңыз, сиыр!» («Осторожно, корова!»), давалось его обсуждение из социальной сети (!) с одобрительными оценками. Кстати, хорошая реклама в ЕНТ посредственного фильма. Например, «Жанерке. Қазіргі уақытта отандық фильмдердің сапасы «уааау» деуге келмейді ғой. Бірақ осы олқылықтың орнын толтырып орысша-казакша аралас болса да қолына алып жатқан Баян Есентаеваға тек рақмет айтамыз! Не дегенімен, фильм түсіру кез келгеннің қолынан келе бермейді, үлкен еңбекті, шыдамдылықты

кажет етеді. Оны түсінетін бар, түсінбейтін бар».

Дело в низком уровне нового формата ЕНТ с языком, культурой, интересами, «идеологией» развлекательной прессы. Дело в том, что под видом миграции ЕНТ в SAT в тесты вместо языка жырау, Абая, Ауэзова, Аймауытова, Марғұлана, Мағжана вводится язык СМИ и социальных сетей (!), вместо имен поэтов, писателей, ученых – имена телеведущих, сомнительных режиссеров, спортсменов, певцов и т.д. Вместо текстов из научных трудов, произведений великих писателей,

бы хотели трансформироваться в такой высший экзамен как SAT, чтобы учебные заведения отбирали учеников по компетентным характеристикам, которые нужны в современном мире, в связи с этим содержание ЕНТ будет трансформироваться.

Если сами тесты некорректны, ненаучны, низкого качества, то какую компетентную характеристику можно ожидать от тестируемых?

SAT – международный тест для поступления в зарубежные вузы и представляет собой стандартизированные тексты на английском языке. SAT активно используется приемными комиссиями в качестве инструмента, оценивающего потенциал будущих студентов. Но тесты «Оку

«Казахский язык» и «Русский язык» превратились в «Оку сауаттылығы» и «Грамотность чтения» и вместо грамматики и языка классиков появились тексты «из жизни звезд» и социальных сетей с соответствующей лексикой. Уже сейчас учителя поднимают проблему обучения языкам по новой методике, которая приведет школьников к неграмотности и низкой языковой культуре. Уже появилась большая потребность в репетиторах из «старой» языковой школы, чтобы дети не перешли на сленг социальных сетей и популярных «звезд».

Тесты должны формировать достаточно детализированное и в тоже время условное представление о предмете, функциональную грамотность, способствовать общему развитию и воспитанию школьника. Если хотите, должны быть и эстетические, и этические составляющие, не говоря о богатом языке. Любые виды школьного тестирования, как и учебники, должны быть в рамках школьной программы и определенных научных принципов, как систематичность знаний, их преемственность и последовательность, в определенной логической системе, связь с практикой, межпредметные связи.

Примеры «Абайлаңыз, сиыр!», МС Сайлаубека, «сетевое этикета» с «пиарить подкаст», «лайкать в соцсетях», сленг «звезд» и т.д. – это тревожный сигнал о профанации целей и идей школьного обучения и тестирования. И эта проблема требует глубокого анализа и вмешательства МОН РК, учителей, ученых, писателей, журналистов и т.д.

Дастан ЕЛДЕС
d.eldesov@mail.ru

Чем Послание Президента 2018 года отличается от Послания 2017 года?

10 января 2018 года Глава государства представил очередное Послание народу Казахстана. Следуя логике глобального развития, Послание 2018 года содержит термин «четвертая промышленная революция», последовательно обновляющая «третью модернизацию Казахстана» Послания 2017 года.

Использование термина «четвертая промышленная революция» закономерно предполагает более широкое инкорпорирование и применение информационно-технологической составляющей в большинстве областей жизнедеятельности. Данный обзор отмечает, что Послание 2018 года является логичным продолжением Послания 2017 года, в то же время делая акцент на реализации ключевых приоритетов с расширенным использованием новых IT, информационно-коммуникативных технологий и принципов цифровизации.

Согласно Посланию 2018 года «флагманом внедрения новых технологий» должна послужить индустриализация. Данный аспект также является ключевым в Послании 2017 года. Тем не менее, в первом случае предоставляется уже конкретные меры, например, пилотный проект по оцифровке промышленных предприятий для стимулирования обрабатывающего сектора. Послание 2017 года также отмечает важность цифровых технологий, но на концептуальном уровне, в рамках программы «Цифровой Казахстан».

Волатильность цен на энергоресурсы и постепенно меняющиеся глобальные приоритеты в пользу нетрадиционных источников энергии отразились на структуре Послания. В частности, в Послании 2018 года «ресурсный потенциал» обозначен в качестве второго приоритета с упором на «критическое переосмысление организации сырьевых индустрий». В Послании 2017 года данный блок не имеет аналогичной смысловой нагрузки и ограничивается рекомендациями по «выходу на новые рынки и расширении географии поставок».

Третий приоритет Послания 2018 года посвящен внедрению «умных технологий» в агропромышленный комплекс. Аналогично Посланию 2017 года ключевым принципом работы выступает эффективность и прагматизм.

Тем не менее, новое Послание акцентирует внимание на развитии «аграрной науки» и аграрных вузов как предтечи эффективно функционирующего и рентабельного агропромышленного комплекса активному развитию и внедрению «умных технологий».

В отличие от Послания 2017 года в новом обращении Глава государства выдвигает вопросы транспортно-логистической системы в качестве четвертого приоритета. С содержательной точки зрения акцент сделан на переход от методов экстенсивного роста к моделям интенсивного развития. В частности, подчеркивается необходимость внедрения цифровых технологий и «Интеллектуальной транспортной системы».

В новом послании инкорпорирование новых интенсивных методов управления и развития также рекомендуется в области жилищно-коммунального строительства. Если в Послании 2017 года акцент делается на финансово-правовых аспектах индустрии, то в новом Послании приоритет отдается системам интеллектуального управления, качеству и экологичности жилья.

Значительное внимание в Послании 2018 года уделяется области развития человеческого капитала. Если в предыдущем Послании развитие человеческого ресурса рассматривалось на концептуальном уровне, то в текущем Послании Глава государства обозначил четкие приоритеты в системе образования, здравоохранения и социальной политике. Все три области предполагают внедрение новых технологических составляющих, цифровизации ресурсов, интеграции информационных систем в школах, вузах, учреждениях здравоохранения и социальной защиты.

Сфере государственного управления и взаимодействия с малым и средним бизнесом также уделено отдельное внимание. Термин «взаимодействие» использован не случайно, в силу заинтересованности руководства страны в развитии коммерческих структур и роли государственных органов в этом процессе. В частности, отмечается дальнейшая трансформация принципа «одного окна», обозначенного в предыдущих выступлениях Президента, в принцип «одного заявления». Наряду с этим принципы информатизации должны быть инкорпорированы в диа-

лог между государственными органами и широкой общественностью.

И наконец, внедрение цифровизации и технологических новшеств предполагает появление новых вызовов и угроз национальной безопасности и интересам граждан. Данный аспект был освещен в Послании 2017 в рамках системы «Киберщит Казахстана». В Послании 2018 года данному фактору не уделено детального внимания в силу его динамического характера. Данное направление подробно рассмотрено в Стратегии национальной безопасности Казахстана.

Таким образом, Послание 2018 года обозначило достаточно четкие практические приоритеты в государственном строительстве. Ранее обозначенные концепции и программы Послания 2017 года требуют их ускоренной реализации в соответствии с реалиями времени. Принципы цифровизации и информационно-коммуникативные технологии обладают необходимыми требованиями и критериями для динамичного, эффективного и транспарентного развития.

Санжар БАЙЖАНОВ,
главный эксперт Департамента оперативной аналитики Института Евразийской интеграции
iei.kz

НАЗАРБАЕВ УТВЕРДИЛ СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ПЛАН РАЗВИТИЯ ДО 2025 ГОДА

Глава государства утвердил Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года и план мероприятий по реализации послания народу Казахстана от 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции», сообщает 20 февраля Акорда.

В ноябре 2017 года правительство утвердило стратегический план развития Казахстана до 2025 года, который должен стать основой вхождения страны в 30-ку развитых стран. Основа плана – сочетание семи системных изменений и семи приоритетных политик реализации Стратегии-2050. Системные реформы охватывают все ключевые аспекты жизни страны: развитие человека, технологии, бизнеса, обеспечение верховенства права, развитие регионов, общества и госсектора.

Планом определены три драйвера роста – рост производительности существующих отраслей экономики, рост объемов производства отраслей с ориентацией на экспорт, с фокусом на товары и услуги с высокой добавленной стоимостью, встраивание в глобальные цепочки поставок, формирование новых высокопроизводительных отраслей экономики. Основной сценарий плана предусматривает рост экономики на уровне не менее 4,5-5% ВВП в год.

В середине января кабинет министров одобрил общенациональный план по реализации послания президента народу Казахстана. Документ предусматривает проведение 87 мероприятий по 10 основным задачам, ориентированным на развитие государства.

Маргарита БОЧАРОВА
vlast.kz

■ ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Уважаемые господа инвесторы и бизнесмены!

Продается 100% доля в уставном капитале ТОО «Среднеазиатская нефтяная сервисная компания».

ТОО «Среднеазиатская нефтяная сервисная компания», далее по тексту ТОО «САНЕСКО» образовано в 1999 г.

Местонахождение и юридический адрес - г. Актобе, ул. Братьев Жубановых 298, кв. 102,118,119,120,136.

Основным видом деятельности ТОО «САНЕСКО» являются геофизические исследования скважин.

ТОО «САНЕСКО» осуществляло свою деятельность в соответствии с гослицензиями:

№0002448 от 10.12.1999 г., генеральная, на эксплуатацию промышленных взрывопожароопасных производств. Выдана Комитетом государственной

инспекции в нефтегазовом комплексе, Министерство нефти и газа Республики Казахстан;

№13009555 от 17.06.2013 г., генеральная, на разработку, производство, приобретение и реализацию взрывчатых и пиротехнических веществ и изделий с их применением. Выдана Комитетом промышленности, Министерство индустрии и новых технологий Республики Казахстан;

№14019299 от 19.12.2014 г. на обращение с радиоактивными веществами, приборами и установками, содержащими радиоактивные вещества. Выдана ГУ «Комитет по атомной энергии», Министерство индустрии и новых технологий Республики Казахстан;

№14019298 от 19.12.2013 г. на обращение с приборами и установками, генерирующими ионизирующее излучение. Выдана ГУ «Комитет по атомной энергии»,

Министерство индустрии и новых технологий Республики Казахстан.

№17016721 от 26.09.2017 г и №17016719 от 26.09.2017 г. на проектную деятельность и строительно-монтажные работы, выданная ГУ «Управление государственного архитектурно-строительного контроля Актюбинской области».

Состав учредителей ТОО «САНЕСКО»:

Китайская Национальная Каротажная Корпорация, юридический адрес: г. Пекин, р-н Чанпин, ул. Чженьчуансинь, 12 - единственный 100% участник ТОО «САНЕСКО».

Уставный капитал сформирован на момент создания ТОО «САНЕСКО» и составляет 5 320 000 тенге.

Цена договорная.

Контактное лицо: Амирханова Асель, тел. 87073555318

Соғыстан кейін бұл есім көп болды. Жұрт біткеннің барлығы ұлды болса – Бауыржандай батыр, Бауыржандай ержүрек, даңқты... аты аңызға айналған қаһарман болса екен деген... Шүкір бүгінде ел ішінде Бауыржандар баршылық... Рамазан да шақалағының атын ырымдап Бауыржан деп атаған... Бауыржан Нөгербек – Ұлытаудың тумасы. Әкесі Рамазан соғыстан кейінгі қиындық, жоқшылық, тапшылық кездерде Жезқазған қаласындағы тігін фабрикасында бөлім басшысы болды. Ер-азаматтардың көбі соғысқа кетіп, оралмаған, қайтқандары – мүгедек, бірінің қолы, бірінің аяғы жоқ, үстеріндегі гимнастеркаларын әлі шешпей жүрген кезі еді бұл... Ел іші жүдеу... Ашаршылық, репрессия, соғыс... бірінен соң бірі кеп елі есеңгіреп қалған шақ еді бұл... Дей тұрғанмен... Ұлы Жеңіс ел көңілін көтерген... «Бұдан жаман күнде де тойға барғам» дейтін қазақтың соғыстан соң да тойы тарқамаған...

НАҒЫЗ ПОЛКОВНИК - БАУЫРЖАН НӨГЕРБЕК

Жесір атанған келіншектер күйеуі қайтыс боп, жетімдерін жетелеп жүріп өсірген әйелдер де бұндай той-жиыннан құр алақан емес-ті. Рамазан осындай бір отырыста Бауыржанның шешесімен кездескен... Бас қосқан...

Бауыржан Жезқазғанда қазақ мектебі болмағандықтан, орыс мектебіне барды. Алғыр, зерек болды. Класта да, көшеде де достарының алды болды. Бірте-бірте келе-келе Бауыржан – Борис болды. Мектепте де, көшеде де Бауыржанды Борис деген... Ол кезде опера театры тек Алматыда, драма театрлары да бас шаһарда. Ал, облыс орталықтары, кішігірім қалаларда тек кинотеатрлар болатын... Ел-жұрттың көңіл көтеретін де, бас қосатын да, қыз-келіншектердің өздерінің тігіп-пішкен көйлектерін көрсететін де сол кинотеатр болатын... Қыз-жігіттің әке-шешеден сытылып, кездесетін орындары да сол кішкене ғимарат болатын. Кино – ғажап дүние ғой. Ішіне бір кіріп кетсең, ертегіге енгендей болатын...

Иә, киноның ол кездегі рөлі үлкен еді... Тым үлкен болатын... Көзі ашық Рамазан қолы қалт еткенде киноға барғыш еді... Және көбінде баласы Бауыржанды қасынан тастамайтын. Фильмнен соң екеуі үйге бірге қайтады. Кинодан алған әсерлерімен бөліседі. Қызыл-кеңірдек боп кейде әкесімен салғыласады. Содан соң ұйықтар алдында қиялдайтын... Әрбір көрген фильмдерін ой өзегінен өткізетін. Әсіресе, өткен ғасырдың 60-шы жылдарды бұл елге үнді кинолары келе бастады. Бала қиялын бұл кинолар, бейтаныс әуен, өзге дүние, басқа дәстүр, әдет-ғұрып

бала түйсігіне әлемде де басқа ел-жұрт бар екенін, олардың өздеріндей жоқшылық, тапшылық, әділетсіздік бар екенін бала Бауыржан сол Радж Капурдың фильмдерінен ұға бастады. Ол туралы әкесі екеуі ұзақ сөйлескен. Бауыржан алғаш режиссер болуды армандады.

Мектеп бітіруге бір-екі жыл қалғанда кино жайлы жазылған мақала, болмаса актерлердің суреті болса, қиып алып, жинап қоятын. Бауыржан осылайша киноға бет бұрды. Алайда Бауыржан мектеп бітірген жылы оқуға бара алмады. Жезқазғандағы трикотаж фабрикасында бөлім бастығы болған Рамазан төсек тартып қалған... Үйдегі жалғыз бала... Амал не? Бауыржан әкесінің қасынан шыға алмады. Дүниедегі ең қиын өзінің өзгелерден биіктігі біле тұра саптың соңында тұрғандай Бауыржан да қатты қиналған. Амал не?! Әкесін тастап кете алмады. Қинады. Ең болмаса қасында болып, көкесіне көмектесем деген.

Ел қатарлы оқуға барған жоқ. Өзімен бірге оқыған класстастары, Алматы, Қарағанды, тіпті біреулері Москва, Ленинград сияқты үлкен қалаларға кетті. Біреулері оқуға түсті, біреулері үлкен шаһарда жұмыста қалған. Ал Бауыржан сол тігін фабрикасына кіріп, жұмысы боп істеді. Бірақ көңілдегі қиял бұғып жатқан бұл күш... оған тыныштық бермеген... Өстіп жүргенде «Қазақфильмнің» хабарландыруын газеттен оқыған. Келер жылы жаз шыға Бауыржан Алматыға, қазіргі 8-март көшесіндегі «Қазақфильмге» келді. Бұл кезде Камал Смаилов «Қазақфильмнің» директоры кезі-тін. Кәлекең ол кезде үлкен-үлкен істер тындырып жатқан. Комсомолдан келген жас жігіт қыруар жұмыс бітірді. Және осы кезеңдерде әйгілі

«Қыз-Жібек» пен «Атаманның ақыры» фильмдері түсірілген еді... К.Смаилов Москвадағы ВГИК-ке баратын жастарға «сценарлық шеберхана» ашты. Яғни оқуға түсетін балаларға дайындық курсы еді. Оны алғаш «Қазақфильмнің» редакторы Лев Варшавский бастап, кейін Валерий Старков жалғастырған. Старков өзі киноның тарихын жақсы білетін редактор, оқығандықтары көп, білімді адам еді. Режиссер болам деп келген Бауыржанды Старков әрі-бері тындап, оның жазғандарын оқып-талдап, басқа ұсыныс білдірді. «Сенің ойлау-талдау, анализ жасау қабілетің жақсы екен. Сен одан да «кинотану» мамандығына барсаң қайтеді?» деген. Бауыржан келісе кетті. Сөйтіп барын салып дайындалған. Солай Бауыржан ВГИК-тің «кинотану» мамандығына түсті. Бұл кезде «Қазақфильмде» кәсіби киносыншылар жоқтың қасы-тын. Қазақ кино өнерінің тұңғыш сыншысы – Қабыш Сирановтың тасы өрге домалап тұрған шағы-тын. Старковтың ойы да осы еді... Ұлттық кадрлерді дайындау – ол кезде ауадай қажет болатын. Бір айта кететіні сол жылы Қазақстаннан жеті жігіт оқуға түскен.

Олар Максим Смагулов, Серік Райбаев, Сламбек Тәуекел, Жәкен Дәненов, Болат Омаров, Сапар Сүлейменов және Бауыржан Нөгербеков еді. Бауыржан кинотанушы Нина Туманованың шеберханасына түсті. Студенттік жылдар ВГИК-тің жатақханасы, Москваның қызықты да шуақты күндері зу ете өте шықты. Әсіресе ұлағатты ұстазы Нина Петровна Туманова өте білімді, оқығандықтары мол кісі еді. Және ол Бауыржанды ерекше жақсы көрді. Мінезі уяң, көп сөйлемейтін, сөйлесе әрдайым орнымен өз ойын нақты да дәл жеткізетін

Әмен Хайдаров және Бауыржан Нөгербек

шәкіртінен үміт күтетін. Иә... Бауыржан ұстазының сенімін ақтады. «Қазақфильмге» келген соң, редакторлық жұмысқа кірді. Бұл кездері «қазақ мультипликациясының» аяққа тұрып, қаз-қаз басқан кезі-тін. «Қазақ мультипликациясының атасы» атанған Әмен Хайдаров жақсы ұйымдастырушы бола білді. Әсіресе, «Қарлығаштың құйрығы неге айыр?» фильмі жарқ етіп ұшты. Фильм 1968 жылы Ленинград қаласында өткен Бүкілодақтық кинофестивальда, 1975 жылы Нью-Йорк қаласында өткен Халықаралық мультипликациялық фильмдер фестивалінде жүлделер алып, жүлдызы жанған кезі еді бұл. Әмен ағамыз Москваға келіп ВГИК-тегі жастармен жолыққан. Себебі Әмен Хайдаровқа білімді, алғыр жастар керек еді. Әмен аға қателеспеді. Сол жылы экономфакты бітірген Сламбек Тәуекел, Жәкен Дәненовті – суретші-мультипликатор, ал Бауыржанды редакторлық қызметке шақырған болатын... Өйткені Бауыржан дипломдық жұмысын Әмен Хайдаров айтқан – «қазақ мультипликациясының

өсу жолы» тақырыбы бойынша қорғаған болатын. Сондықтан ол «Қазақфильмге» келген соң редакторлық жұмысқа кірді. Бұл кез қазақ мультфильмінде Әмен ағадан басқа Флобер Мұқанов, Тамара Мұқанова, Ғани Қыстауов, Жәкен Дәненов, Сламбек Тәуекел, т.б. қызу жұмыс істеп жатқан шағы болатын. Бауыржан бұл жерде он бес шақты жыл қызмет атқарды. Тек мультфильмдердің ғана емес, «Қазақфильмдегі» көркем фильмдерінің де редакторы болды.

Талдықорған облыстық драма театрында актермін... ойнайтын рольдерім де, отбасым да, пәтерім де бар. Бірақ көңіл шіркін көк дөнен... Сахнаға сиятын түрім жоқ. Оның үстіне ол кезде облыстық «Октябрь туы», республикалық «Лениншіл жас» газеттеріне әңгіме, мақалам шыға бастаған жоқ. Аяқ астынан бір күні кілт бұзылдым. Москваға ВГИК-ке барсам дедім... Қысқасы, шыққаны бар, шықпағаны бар әңгіме, новеллосымақ жазғандарымды

«Қазақфильмге» жібергем... Арада 2-3 айдан соң Алматыға келсем менің әңгімелерім жайлы «сценарлық шеберханасының» жетекшісі Екатерина Васильевна Рубанович бүге-шүгесіне дейін қалдырмай айтып отыр... Сөйтсем менің жазғандарымды Бауыржан Нөгербек орысшаға аударған екен. Иә, осылай Бәукең осылай менің Мәскеу аттануыма өз үлесін қосқан азамат болатын... Және оны мен кейін... көп кейін ғана білдім. Баукеңді көрген сайын ол кісіге деген құрмет, сыйластығым... Сол үшін «сізге рахмет» деп айтқызады. Дұрысы, бірде «Бауке, баяғы менің әңгімелерімді орысшаға аударғаныңызға рахмет» дей бергенімде сөзімді бөлді. «Жарайды, қойшы оны» деген. Неткен қарапайымдылық, неткен сырбаздық, тектілік...

Бауыржанның қазақ мультипликациясы туралы жазған алғашқы кітабы 1984 жылы «Қолда оживают сказки» деген атпен шықты. Және сол кітабы үшін Баукең «Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығының иегері» де болды.

Жетпісінші жылдардың орта-

сында «қазақ телевизиясында» Жеңіс күніне арналған хабардан ұлы Баукеңнің — Бауыржан Момышұлының бір сұхбатын көргенім бар. Баукең басы жалаң бас, бұрыл шашын артқа қайырған, қасы мен мұрты тікелейген... Абайша айтқанда, қою мұрты аузына түскен, үстінде оюы бар, қазақы шапан... кішкене столдың үстінде сұхбат беріп отыр екен. Дауысы күркіреген күндей... Болмаса арыстанның ақырғаны іспетті. Баукең сөйлеп отыр. Бір кезде жұдырығымен столды бір періп қалғанда стакандағы су төгіліп кетті. Әлі көз алдымда. Ол орысша «я полковник в отставке, но не гражданин в отставке» деген... Сол сөз есімде қалып қойыпты. Алла Пугачеваның бір әні бар еді. Сонда сөз бар. «Настоящий полковник» деген... Иә, Баукең нағыз полковник еді-ау.

Бауыржан «Қазақфильмдегі» редакторлықтан соң Қазақстан Киноматографтар одағында екінші хатшы болып ұзақ істеді. Содан соң ғылым академиясында, кейін Қазақ ұлттық өнер академиясында ұстаздық қызметке ауысқан.

1991 жылы Ұлы империя КСРО құлағанда жылағандардан қуанғандар көп болды. Тәуелсіздікпен бірге экономикалық кризис, саяси дағдарыс, ақшаның құнсыздануы, тағы да басқа қиындықтар көп болды. Соның бірі Ресей енді басқа республикалардың азаматтарын оқуға қабылдамады. Арман қуған жастардың тауы шағылды. Мен сол кезеңдерде Алматыдағы театр және көркемсурет институтына басы боп келдім. Осы шақта Бауыржан бізде проректор боп қызмет атқаратын. Біздің болашағымыз үшін өзімізде бұрын болмаған, тек Москва, Ленинград сияқты үлкен қалаларда ғана оқытатын жаңа мамандарды дайындау керек еді. Сол жаңадан ашылған он үш мамандықтың бірі — ол кинотану болып еді. Бауыржан осы іске бар ын-тасымен, күш-қайратымен кіріскен. Шындап келгенде Бауыржан Нөгербек — Тәуелсіз еліміздегі кинотану мамандығының іргетасын қалаушы. Бірден бір соның авторы. Бауыржанның алғашқы шәкірттерінің алды бүгінде елімізге, руханиятымызға білгілі тұлғаларға айналды.

Олар: Гүлжан Наурызбекова, Назира Мұқышева, Гүлнар Мүрсәлімова, Бақыт Құтпанбаев, Нұрбол Алманов, Берік Уәли, Әсел Сәрсенбекова, Самал Есенбаева, Толқын Қожахметова.

Бауыржан Нөгербек сөзге көп араласа қоймайтын, жымып қана отырып күлгенде өзіне ғана жарасқан шокша сақалы селкілдеп, мәз болғанда көзі жұмыла кететін.

2010 жылы Қазақстанның Еңбек Ері, Қазақ ұлттық өнер университетінің ректоры Айжан Мусаходжаеваның шақыртуымен Баукең Астанаға келді. Айман Қожабекқызы өнер ордасын тек музыка мамандықтарынан тұратын университет емес, театр және кино, хореография мамандарын дайындайтын өнер ордасы жасайын деген...

Алайда кадр мәселесі қашан да тапшы ғой. Осы орайда ректор Алматыдан белгілі сыншы Әшірбек Сығай, композитор Кеңес Дүйсекеев, кинотанушы Бауыржан Нөгербек сынды мамандарды шақыртты. Осы кезеңдерде университет ұшан-теңіз жұмыс атқарған... Жастарды жыл сайын осы мамандықтарға қабылдады. Бауыржан Нөгербектің бұл екінші тынысы ашылған шағы-тын. Және Астанадағы ұшан-теңіз шаралардан Баукең қалмайтын. Бір тоға, сырбаз, әр сөзінде, әр ойында үлкен адамгершілік, адамға деген үлкен сыйластық, кісіге деген құрмет — оның кредосы еді.

Бүгінде Баукеңнің 90 жасқа келген анасы Әніш апамыз Жезқазған қаласында, Бауыржанның тұңғыш ұлы Саттардың қолында. Бауыржанның отбасы түгел өнер ауылында тұрады десе де болады. Қызы Алтынай — Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, К.Қуанышбаев атындағы мемлекеттік академиялық қазақ музыкалық драма театрының актрисасы. Үлкен талант иесі. Ойнаған рольдері бірінен-бірі әсем, бірінен-бірі артық образдар сомдап жүр. Кинода да Алтынай үлкен биіктерге көтерілді. Басқасын айтпағанда, тек Ақан Сатаевтың «Анаға апар жолдағы» басты рөлі — қазақ өнеріндегі ерекше құбылыс деуге болады. Ұлдары Сәкен Нөгербек те, Баубек Нөгербек те әке жолын қуып, ұстаздық қызметті таңдаған. Бірі Астанадағы Қазақ ұлттық өнер университетінде, бірі Алматыдағы Қазақ ұлттық өнер академиясында та шәкірттер тәрбиелеуде. Олар да кинотанушы. Тіпті, немересі Арайлым да кинотану мамандығын таңдаған.

Таудың биіктігі — ол алыстаған сайын көрінетіні сияқты, уақыт өткен сайын қазақ өнерінің хас тұлпары Бауыржан Нөгербектің орны үнірейіп тұр. Өмірден өткеніне бір жыл боп қалды. Кейде кинопремьералардан көргенде құшақтасып, амандасып тұратын едік. Бүгінде таныс бейне көрінбейді. Мәңгілікке аттанған... Атас ағасы Баукеңдердің дүниесіне өтіпті. Кей-кейде еске Баукең — Бауыржан Момышұлы түседі. Нағыз полковник... Біздің Баукең, Бауыржан Нөгербек те — өнердің, киноның полковнигі еді. Қазақ кинотану мектебінің полковнигі. Менің «Тыраулап ұшқан тырналар» деген спектаклімдегі полковник еске еріксіз түседі. Онда полковник Лукьянов жас жауынгер Пернебек Боранбаевты Сібірден — ит жеккеннен аман сақтап қалу үшін өзі қолбасшыға жүреді. Сол сәтте актер Т.Мейрамов қолын шекесіне қойып, «Честь имею» дейді. Баукең де сол атас ағасындай қолын шекесіне тақап, «Честь имею» деген ғой. «Честь имею». Осындайда мен де қолымды шекеме қойып, әскери адамша «Бауке, честь имею» дегім келеді. Честь имею, Бауке!

Талғат ТЕМЕНОВ,
Қазақстанның Халық
артисті, профессор

■ ДҮНИЕ-КЕРУЕН

ЖАЗУШЫ РАХЫМЖАН ОТАРБАЕВ ӨМІРДЕН ОЗДЫ

Қазақтың белгілі жазушысы, драматург Рахымжан Отарбаев алпыс екі жасқа қараған шағында Атырау қаласында дүниеден өтті.

Қарымды қаламгер 1956 жылы 19-қазанда Атырау облысы, Құрманғазы ауданында туған.

1977 жылы Орал педагогика институтын бітірген. Әр жылдарда «Орал өңірі» газетінде тілші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Қазақ телерадио комитетінде редактор, «Қазақ әдебиеті» газетінде, «Жалын» альманахында бөлім меңгерушісі, Қырғызстанда Қазақстан елшілігінің атташесі, Маңғыстау облыстық радиотелевизия компаниясының төрағасы, Атырау облыстық драма театрының директоры, ҚР Президенті Әкімшілігінде сектор меңгерушісі, Астанадағы Ұлттық академиялық кітапхананың Бас директоры қызметтерінде болған.

Махамбет сыйлығының лауреаты. Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері. Халықаралық Айтматов академиясының академигі. «Парасат» орденінің иегері, Атырау қаласы мен Құрманғазы ауданының құрметті азаматы.

Жазушының әр жылдары «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар кайтқанда», «Дауысынды естідім», «Отверженный мир» атты прозалық жинақтары және таңдамалы шығармаларының екі томдығы жарық көрген. Қытайдың «Ұлттар» баспасынан қытай, қазақ тілінде екі томдығы, Ресейдің «Художественная литература» баспасынан орыс тілінде бір томдығы және қырғыз тілінде кітаптары шыққан. Жекелеген шығармалары түрік, араб, ағылшын тілдерінде басылған. «Бейбарыс сұлтан», «Бас», «Нашақор жайлы новелла», «Нұржауған-ғұмыр», «Сырым батыр», «Мұстафа Шоқай» сынды пьесалары республикалық және шетел театрларында сахналанған. Қарымды қаламгердің

Рахымжанның мәңгілік өмірі енді басталады

Сонау ғасырлардағы ұлылар мен сал-серілердің жалғасындай болған Рахымжан Отарбаев сөзі ғана емес, жүріс-тұрысына дейін ешкімге ұқсамайтын дара тұлға еді. Көркем прозасы өз алдына, Бейбарыс, Махамбет, Құрманғазы сынды ұлылардың театрдағы бейнесін сомдап кетті. Бұл бір адамға аз дүние емес. Айтматовтың өзі жоғары бағалаған Рахымжанның екінші, мәңгілік өмірі енді басталды.

Асанәлі Әшімов,
СССР Халық артисі

Есімі ешқашан ұмытылмайды

Жазушы-драматург Рахымжан Отарбаевтың қазасы туған жері Атырау өңірі ғана емес, оның шығармаларын оқып, қойылымдарын көрген барша Қазақ елінің қабырғасын қайыстырып кетті.

Шүкіршілік ететіні, соңында ізі де, сөзі де, көзі де қалды. Енді оның атқара алмай кеткен істерін аяқтау — кейінгі ұрпаққа парыз.

Нұрлан Ноғаяев,
Атырау облысының әкімі

Қош, бауырым! Бақұл бол!

Тереңнен тартып құнарын,
бұрқырап аққан
бұлағым!
Қаталап отқан халқыңның
қандырып алмай құмарын,
құрдымға неге құладың?!

Қайраңнан ілген қайрағым!
Намыстың жүзін қайрадың!
Жұрт — мынау!
Тауы шағылған! —
Көтеріп алмай еңсесін,
енкейттің неге Байрағын?!

Мінезі тарпан Тұлпарым!
Сұңқылдап ұшқан сұңқарым!
Өздерің еді сенгені! —
Қазақтың, енді,
кім демер
артынан ерген ұрпағын?!

Күйінді жаным! Күйінді!
Көріп тұрсың ғой күйімді?! —
Қас дұшпанымың алдында
қасқайып тұрып,
кім айтар
Рахымжан айтар түйінді?!

Қырқып бір тістеп тілімді,
шығармас па едім үнімді!.. —
Аманат етіп Аллаға,
тапсырып кетші, құлдығым,
бұқараң күнін бүгінгі!!

Тауысып амал-айламы,
неше күн тілім байланды!
Азасы жетті
қазаның! —
«Бақұл бол!» айтып, бауырым
қоштаспай болмасқа
айналды!

Құдыреті күшті Құдайым!
Көзімнің жасын
бұлайын!
Иманың жолдас ете гөр! —
Жалбарынып, бауырымның
рухына сауға
сұрайын!

Лә илләһа ил Аллах!
Мұхаммадаррасул Аллах!

Айсұлу Қадырбаева,
ақын

артында мол мұра қалды. Жазушының өзі айтып кеткеніндей, 40 баспа табақ орысша кітабы және 7 томдығы әзірге жарық көрген жоқ.

Рахымжан Отарбаевпен қоштасу Махамбет атындағы Атырау облыстық академиялық қазақ драма театрында өтті.

Жазушыны актық сапарға аттандырып салу үшін Астана мен Алматыдан, Қазақ елінің өзге де өңірлерінен, сондай-ақ шет елдерден зиялы қауым өкілдері жиналды.

Көрнекті қаламгер өзінің кіндік қаны тамған жерден сая тапты.

Қош, менің кемеңгерім...

РАХЫМЖАН ҚАЗАСЫНА
(Асында оқылған экспромт-реквием)

Жылатқанда жаныңды мына қайғы,
Ықты-жарды ешкімнен сұрамайды.
Озмышың оза алмай опындырар
Заманыңда зарлатқан ұлы Абайды.
«Тізе бүкпес тағы кім қалды екен» деп,
Жазмышың жабықтан сығалайды.
«Кимасына, дегендей, қамыға біл,
Сыйласыңды, дегендей, сағына жүр»,
Жұлып алды жақсыңды тағы да бір,
Суынып та болған жоқ әлі қабір,
Жер-бесікке бөленген жайсаңың мен
Топыраққа көмілген тары да бір...
Қанды қолмен қолқанды суырғандай,
Табаға сап жаныңды қуырғандай,
Сен соққандай сұрықсыз сенделесін,
Талма тұстан инемен у ұрғандай,
Көзі тірі кемеңгер таба алмайсың
Келешекке көтерер туың қалмай.
Суық қолын салды Ажал қаны қатып,
Жары менен ұрпағың аңыратып.
Ұлыс мынау ұлардай шулап қалған,
Тар қолтықтың түбінен тәңір атып,
Қазақ қалды қазадан сабақ алмай,
Арсыз күлкі, арзан сөз жамыратып...
«Қазақ ғажап десек те, қазақ — аңыз»,
Көзге мактап,
Сыртыңнан жазар арыз.
Қазақтыққа қашан біз қайыл болып,
Көзпаптықтан қашан біз тазарамыз?!
Ай, Раха!
«Мәні бар ма тірліктің?» дегендейін,
Кете бердін...
Сән кетті сенен кейін...
Жан-дүние, санамыз сылттып қалды,
Бір ұйқасы кеміген өлендейін.
Атыраудың айдынына елендейін —
Қайта айналып соғардай кемең кейін...
Қош, менің кемеңгерім...

Ұлықбек Есдәулет,
ақын, ҚР Мемлекеттік
сыйлығының лауреаты

У казахов немало было деятелей с именем Майкы. Первый из них по сказаниям – праотец слов человечества: «Түгел сөздің түбі бір, түп атасы Майқы би» – «У всех слов основа одна, праотец (слов) Майкы би». С.Кондыбай в книге «Казахская мифология. Краткий словарь» (с. 173): «Майкы. У казахов первый жрец (абыз), царь (бек, бий)» (Майкы Второй жил во времена Чингисхана. Оба – в шежире казахов и других тюрков).

Картина Казакбая Ажибекулы
«Арман дала» («Земля обетованная»)

Предок казахов Майкы би дал человечеству Изначальную Истину

В источниках личность Майкы Первого дана под именами Майкы, Байкы, Байгу, Байшолок, Аргы Мак, Жем, Джам, Йима, Яма, Имэн, Иман и др. Б.Тлеубердиев в работе «Қазақ ономастикасының лингвокогнитивтік аспектілері» (с. 230) пишет, что «Майкы би казак атаулы халықтың ең алғашқы түп қазығы, ұлы бабасы», и что С.Кондыбай исследовал распространение и изменения образа первоабыза-первоцаря и его имени, установил «первичность тюркского Майкы по отношению к индоиранскому Ялса/Ями, древнеперсидскому Иама/Иамак, «авестийскому» Йима/Иймак, германскому Имир, балтийскому Юмис»...

Сказание же «Бұл казак қай уақытта үш Жүз атанған» также сообщает, что Майкы Первый отправил три сотни жигитов в Степь для духовной переплавки, во главе с Алаша, придав 13 апостолов (апостолов), сказав, что если число 313 достигается, никакой враг не воспротивится (сюжет повторен в Библии – хождение по пустыне Моисея-Мойшы, чье имя создано из «Майкы» и «Алаша», в огузском акценте «Елиса». От Майкы и имени архангела Михаила в Библии, ангела Микаила в Коране и т.д.) И там же говорится, что и до Алаша хана Первого народ казахский жил, но под другим (неабызовским) управлением. Алкей Маргулан связывал личность Майкы Первого с созданием первого собственно казахского государства.

По болгарским летописям «Джагфар тарихы», 100 тысяч лет назад север Европы накрыл ледник, Волго-Уралье не накрыло, климат был суровым и люди жили в пещерах Уральских гор. 40 тысяч лет назад ледник стал уходить и люди спустились с гор. 35 тысяч лет назад семь племен объединились в союз Идель («Семь племен»). 15 тысяч лет назад создали государство Идель во главе с каханом из абызовского племени, династии Дуло (Дулат), по имени Джам (Майкы Первый). Идель звался и Ески Туран, включал в себя почти всю Восточную Европу, Казахстан, Сибирь, Среднюю Азию.

Спаситель болгарских летописей Ф.Г.-Н.Нурутдинов датирует создание государства Идель 14953 годом до н.э. Получается, что абызы Иделя звали себя, свое племя,

свой народ и асатаяк абызов в виде трезубца словом – казак! Вот, в третьем томе книги «Джагфар тарихы»: «Священники кам-бояны («шаманы») имели при себе жезлы или посох в виде «трезубцев» (тарак). Сами кам-бояны объясняли, посох (жезл) «трезубец означает власть Тангры и его алпов над тремя мирами – Небесным, Земным и Подземным... название трезубца – «казак», запрещенное для произношения простым людям под страхом кары небесной»...

И пишется там, что трезубец (казак!) символизировал сначала лучи Солнца, был символом самого Тангры (Тенгри) – Бога, который часто принимал вид Солнца (булгары говорили: «Солнце – Око Тангры»)! А люди воспринимались как дети Создателя, дети Солнца.

Даже в XX веке акын Магжан Жумабаев пел: «Күннен туған ба-

ламын!» – «От Солнца рожденный я сын!» (Солнце – один из символов Абсолюта).

В жыхрах о батырах: «Асыл нұрдан жаралған» – «От светлого луча рожден». Стыкуется летопись и с тем, что казахское племенное объединение Жетыру («Семь племен»), живущее до сих пор в Волго-Уралье, имеет и сейчас табуированное (редко произносимое) название «Қартқазак» (С.Аманжолов, Н.Мынжани и др.)! То есть древний обычай произносить вслух косвенное имя (жанана ат), держа в душе священное имя, сохраняется. По летописям, на знамени страны Идель – голова волка (волк – тотем степняка).

А.Маргулан (Соч., 4 т., с. 21) также пишет о сохранении исторической памяти в народе и приводит стихи акына XX века Суюнбая из племени шапрашты: «Бөрі басы – ұраным, Бөрілі менің байрағым. Бөрілі байрақ көтерсе, Қозып кетер қайдағым» – «Волчь голова – уран мой, Волчье знамя у меня. Как волчье знамя вздымает-

ся – Просыпается бывшее у меня». И в казахских жыхрах и сказаниях Идель остался, как «Жиделі Байсын» – благодатная страна Золотого Века!

Профессор А.Нарымбаева в книге «Туран – колыбель древних цивилизаций» показывает идентичность Жидели Байсына и древних Урало-Казахстанских степей (с. 280). Казахи считали раньше своей прародиной – Уральские горы. Тот же акын Магжан Жумабаев обращался к Уральским горам: «Анамыз, бізді өсірген қайран Орал, Мойнын бүр тұңғышына!» – «Мать наша, нас вырастившая, удивительная Орал, Повернись к своему первенцу!»

Стыкуются с датировками об Иделе и публикации Т.Асемкулова, записавшего предания о казахском календаре, по которому в 2018 году идет 16245 год казахской эры. Значит, казах-

ский календарь введен через 676 лет с создания государства Идель, т.е. с 14227 года до н.э. В книге «Археология Казахстана» от 2006 года, с. 40: «Раньше большинство ученых считало, что прародиной тюрков был Алтай. В настоящее время растет число сторонников Ю.Немета, А.Зайончковского и М.Ширалиева, считавших, что прародиной тюрков был Волго-Уральский регион».

Что удивительно, и не тюркские народы планеты воспевали древний Золотой Век, а степняков – как самых справедливых людей на земле! Грек Гесиод (8-7 века до н.э.) писал о тех далеких тысячелетиях: «Поколение людей золотое. Жили те люди как боги, со спокойной и ясной душой, горя не зная. Сколько хотели трудились, спокойно собирая богатства. Стад обладатели, любезные сердцу счастливых».

А начинался золотой век человечества с Майкы Первого, который сказал: «Если хан справедлив и народ основателен, понесут

люди по земле солнечный свет!», где вторая половина фразы означает, что люди дадут друг другу жить! Ибо «күн көрсету» (букв. «солнце показывать») в казахском означает «дать людям жить». С Майкы Первого установилось правление абызов-казаков, людей понимания и знания, которое, по сумме исторических сведений, продолжалось 12 тысяч лет, то есть до 3000 годов до н.э.

И эти 12 тысяч лет Степь правила миром, на земле царили справедливость и основательность, солнечная благодетельность. Достигалась успешность и тем, что, эдак 15-20 тысяч лет назад, по находкам археологов, в Урало-Казахстанском регионе всю работу заводы по производству из яшмы деталей орудий труда и оружия, превышавших производительность труда остальных регионов планеты в 60 раз (проф. А.Нарымбаева. Туран – колыбель цивилизаций, с. 637)!

В Степи открыли металлопроизводство первыми, а некоторых металлов, к примеру железа, раньше даже на тысячи лет, чем в остальных частях земли, раньше обучили коня, придумали колесо, телегу, колесницы и т.д. (А.Маргулан, Ж.Байжумин и др.). Майкы Первый был великим провидцем, который гениально применял высокое знание на практике. Но личности масштаба Майкы Первого, конечно, после него уже даже близко не было, чтобы дать заряд Нового Золотого века человечеству на следующие 12 тысяч лет. С концом правления абызов началась Кали-юга, самая жестокая эпоха в истории человечества, продолжающаяся по сей день.

...И в индийской «Ригведе» поется о древней справедливой северной стране Илаврита («Страна Отцов Семи» – Идель!). В иранской «Авесте» о центре Мира, о былом рае на Земле – стране «Ари анам Вайджа» («Жерім анам Жайығым!»), что восточнее реки

Волга, то есть на территории современного Казахстана, как подтверждает специалист по «Авесте» Мэри Бойс.

А французский исследователь древностей Эдуард Шюре в книге «Великие посвященные: очерк тайн религий» повествует о жизни и исканиях великих абызов (посвященных), в т.ч. Рамы, Кришны, Гермеса, Моисея, Пифагора, Иисуса и других, и задается вопросом, а кто же был Первым Учителем Человечества и «Царем Посвященных, величайшим из сынов Божьих... священная книга персов Зенд-Авеста упоминает об этом древнем законодателе, называя его Йима, а Зороастр ссылается на него, как на предшественника, как на первого человека, с которым говорил Ормузд, живой Бог, точно так же, как Иисус Христос ссылается на Моисея. Фирдоуси называет этого законодателя Джэм».

В «Авесте»: «Зороастр спросил Ормузда, Великого Творца: «Кто первый человек, с кем беседовал ты?» И Ормузд отвечал: «Это прекрасный Йима. Я приказал ему бодрствовать над принадлежащими мне мирами. И Йима выступил на путь Солнца и соединил смелых людей в Ариана Вайджа... И дал я, Ахура Mazda, ему два орудия: золотую стрелу и золотом украшенную плеть».

И знаем мы, что Ариана Вайджа – это Казахская Степь, а Йима-Джэм – это Майкы Первый, кахан-абыз, возглавивший Идель-Туран-Жидели Байсын! И пишут ученые, что стрела и плеть – оружие воина-всадника, а о местоположении: «...деятельность Йимы протекала в среде населявших в этот период просторы степей, полупустынь и пустынь Евразии» (Л.Галкин. О роли экологических факторов в истории Волго-Уральского междуречья в эпоху бронзы).

То есть Майкы Первый – Учитель Человечества, давший Изначальную Истину! А то, что Майкы – праотец слов, объясняется проведением им реформы языка, по приведению в соответствие с духовными ценностями, универсальностью и космичностью степного мировоззрения. Авторство степняков в создании праязыка подтверждает и современная теория палеолитической непрерывности М.Алинеи, М.Отта и др., которая говорит, что в палеолите в Урало-Казахстанском регионе развивался язык, ставший основой для множества языков мира, в т.ч. индоевропейских.

В заключение. Это наш предок дал миру Изначальную Истину и Золотой век. Нужно быть достойными праотцев, с их лозунгом «один за всех, и все за одного!» и уважением Араухов, осмысливать прошлое, пристально глядясь в наследие, заполнять зияющие дыры белых пятен истории, учиться на ходу превращать знания в чертежи и технологии, делать новый продукт на уровне мировых достижений и выше их. Развивать Майкыведение, как основу духовно-мыслительного рывка вперед. Создать Институты Майкы бия, как китайцы создают Институты Конфуция. Продвигать в мир казахскую мягкую силу, то есть свои традиции и культуру, которая полна великанов, повышая свою конкурентоспособность и продолжая предлагать универсальную степную благодетельность.

Торегали КАЗИЕВ,
автор книги
«Триумф Казахии»

					... Християн Андерсен	Кісі (сімі)	Қызылдар ай		Бөкс алашы	Халық		Ресми орган	Жасы-рым сан	Артыс
Ақылсыз		Бағы		Неміс өзілі	Алаш әрілі				Жоқтау		Шырақ	Елші		
				... Делі (ақтер)				1+2	Аша	Қар туы	Ырғақ	Илабат	Жұлдыз ауру	
Дателі Гомері	Үлесі	Малай		Османік түрі					Қыты		Қына тұрғышы			
Түс			Тырық болуы	Ас атасы	Ескі пайыз		Қартыс (сқа.)	Шынық (ақтер)				Жылқы		
Осы (сін.)				Жүрек жүні	Өліс			Қошпас	Бол-сұрт (АҚШ ақтер)		Аймақта (сін.)			
					Берме (ынт.)	Ашыр			Қонақ-тымақ	Честяк қолы		Алтық		
Ауру-аия болмесі		Қлауа							Мұн	Икем	30 күн	Ауқп	2-ші зот	
Ток емес			Майлы османік	Еркін	Қанат				Қып-сен	Макро емес	Қызыл-ақ сорты		Зер	ЖОО (орыс-ша)
Тыныс			Шырақ алашы				Құрт қалдығы		Сикен (шын)					
Тенбіл			Құл	Украин бей	Арман каласы		Испания астанасы				Кіші жұт-руы	Суайт		
			Асық тас				Үлпай (сін.)	Қарға атағы	Тас ұтпақ марка-сы		Алауыз			
Қатып	Қатып қалай						... Бө-тор		Эр- (Сәул. Арман-асы)			Асқақ	Ірім	Қан атық
Жылқы түрі		Сотқа марка-сы	Тот	Сұрау-лық шылау			... мейлі-малай	Эптар		Тоуу (сін.)	Шығ. квартал			
			Қонақ-тымақ		Қарқын	Қалып сикал			Гостак, кесе	... тақсыр	Ескі бала	... тросу		
Мартың (ынт.)	Жан-Бақ Дәуі		Прото-кол		Усым жылқы	Меніс		Атау... (сонғы тамақ)				... Ала-туы		
			Көпірек сая	Бол-несі	Орасан	Қолық түрі			Жұраай (сін.)		Сұрақ			
Ірі қаз						... мо-шнстр		Адымбе-рей (ынт.)			Фин-ляндия жанар-тауы	ОҚО қаласы		
Қазақ ақшын	Сөзге қар						Мал атығы	Ашы өскін	Қабырға шымы	Мектебі қырып қалды	Алға марка-сы		3-ші зот	
			Шәлі					Адыс (Эфио-пия)			Латвия қаласы		Айқай	Жүрек тарты
	Үлпай-қалып өзілі	Қырық қаласы		Фран-ция	Орта-лық (орыс.)			Жабайы шошқа	Албыл	Сауып				
				Шоқ	Шыта		Гайер	ЕҚО қаласы			Бет-алпет	Робит		
	Сөзге (сін.)	Америка			Қар мүсін	Тері лағы	Зәлі	Ең ұшы тау	Мұхам-мед ...	Дос ...	Өте		Бырамы (сін.)	
				Металл-шыл марка-сы					Арыс-тың ...		Аман-саз ...			
	Хим. элемент	Қырық туды			... өзілі				Балық түрі				Сүйенке талы	
Алаш						Англия			Сіңір (сін.)					

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

- Редактор: - Бұл өлеңді өзіңіз жаздыңыз ба?
 Жас ақын: - Иә, өзім жаздым.
 - Танысқанымға қуаныштымын, Мұқағали Мақатаев. Мен сізді әлдеқашан өліп қалған шығар деп жүр едім.

 - Болды, кеш болып бара жатыр, мен үйге қайтайын.
 - Сен не әйеліңнен қорқамысың?
 - Жоқ, сыйлаймын.
 - А-а-а, дұрыс, қорыққаның сыйлайтын адамбыз ғой.

 Бастық жұмысқа жаңа қабылданған қызметкерге:
 - Жеке парақшаңа «қазақша білем, орысша білем, ағылшынша білем, компьютерді меңгергем» деп жазып қойыпсың.
 - Олай жазбасам, жұмысқа алмас едіңіздер ғой.

 Көрші кісі бір кейуанадан сұрап тұр:
 - Апа, қай немереңізді ерекше жақсы көресіз?
 - Соңғы кезде ешқайсысын жақсы көріп жүрген жоқпын.
 - Неге олай дейсіз?
 - Кәрілік дегенің көзді алып бітеді екен ғой...

 МАИ қызметкері көлігімен заулап келіп, бағдаршамның қызылына өтіп кеткен жүргізушіні тоқтатады. Жүргізуші:
 - Қанша дейсің, бауырым?
 - Екі мың.
 - Отыр!

 - Компания қаржысын үнемдеп, тиімді пайдалану үшін не істеу керек?
 - Ол енді мекеме басшысы мен бас есепшінің өзара келіскендеріне байланысты ғой.

 Мекеме басшылары кездесіп қалады:
 - Қалай, тендерді жеңіп алдыңдар ма?
 - Жоқ, сатып алдық.

 Неке қию рәсімінде:
 - Сіз мына қызды өзіңізге жар етіп алуға дайынсыз ба?
 - Кешіріңіз, басқа ұсыныстарыңыз бар ма еді?..

 Саудасы дөңгелеп тұрған кәсіпкер жігіт әкесіне:
 - Бұйыртса, мені әлі-ақ әлемдегі ең бай адамдардың тізімінен көретін боларсыз.
 - Байқа, сотталғандардың тізіміне еніп кетіп жүрме...

№7 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

О	Қ			И	А	К	М								
А	Л	М	Ұ	Р	Т	Т	А	З	А	Л	А	Н	У		
Ж	А	И		У	Ш	А	К	О	В		Р	Л			
А	И	Қ	Ы	Ш		Р	И	Т	О	Р	И	К	А		
А		Н	А	Қ	А	Қ		Н		К		Б	И	Т	
С			Ш		О	Қ	А	Л	А	Қ		І			
Т	О	Р	Қ	А		П		К	А	Д	А	Р	К	А	
Р			А	М	М	А	Н		М	О	Л	А	Н		
О			Й		И		О		П		А	Д	Е	Н	
Н	Е	О	Н		Р		Т	Р	А	П		Ж		А	
О		Ж	А	З	А	Л	А	У				К	А	Н	Н
М	Е	Д	Р	Е	С	Е			Б	И	Б	І	А		
		А		Р		Н		И		А	П	А	Л	Ы	
Ш	А	Н		Д	И	О	Н		Б		Қ	А	Н		
А			Ш	Л	А	Н	Г		П	А	К	Т	Т		
Б	Ұ	Р	Қ		Ғ		А	Ш	Ы		Ы	Ы			
А			А	М	А	Т	И		Ш	А	Қ	Ш	А	Қ	
Д		А	Р	А	Р	А		К	А	Р	А	Қ	А	Т	
А			А	Л	А	Қ			Қ	А	З	А	Л	Ы	
Н	Ұ	С	Қ	А		А	М	О			Т	Ы	Н	Ы	Қ

Таң қалдырған теңіз жұлдыздары

Жолыңыз түсіп теңіз немесе мұхит жағалауларына бара қалсаңыз міндетті түрде Теңіз жұлдыздарын көресіз. Олар түрлі көлемде және түрлі түсте кездеседі. PRSB басылымында көлемді зерттеу мақала жарық көрді. Мақалаға үңілсек, теңіз жұлдыздарының көзі бар екеніне, олардың түнде де көре алатыны туралы ақпаратқа көз жеткізесіз.

Теңіз жұлдызы сырт көзге теңіз жәндіктерімен қоректеніп қана отырған мақұлық ретінде көрінуі мүмкін. Анығында мүлде олай емес. Бірге көз жүгіртейік. Теңіз жұлдыздарының көбісінде ішкі көздері болады. Ол көз бірнеше қабыршақ қабаттардан және линзадан тұрады. Әр қабыршақтағы линзалар көз алдындағы бейнені барынша тұнық қылып көрсетеді. Тропикалық теңіз жұлдыздары кейбір жан-жануарлар көрмейтін жақын және алыс

қашықтықтағы бейнелерді көре алады.

Ғалымдардың зерттеуінше, теңіз жұлдыздарының жоғарыда айтып өткен ішкі көздері су астында жатып, 1 км қашықтықтағы су бетіндегі күн сәулесін анық көруге бейімделген. Ал кейбірі теңіздің тұңғық түбінде жатып та көре алады, бірақ олардың көздері анық көрмейді, сезу мүшелері сезімтал болып келеді.

Теңіз жұлдыздарын қолыңызға алсаңыз кем дегенде бес жаққасозылып жат-

қан аяқтарын байқайсыз. Бұл олар үшін аяқ және қолдың қызметін бірдей атқарады. Мына қызыққа қараңыз, теңіз жұлдыздары өздерінің жауларымен арпалысқан кезде бір аяқтарын алдырып қоюы мүмкін (жеп қояды). Осы кезде теңіз жұлдызы қалған аяғы аман қалу үшін қашуға тырысады. Ал желініп қалған аяқ қайтадан жаңарып, өсу үрдісіне түседі. Бір сөзбен айтқанда, регенерация болады.

■ ИС-ШАРА

АНА АТЫ АРДАҚТАЛДЫ

Алматы қаласындағы №178 физика-математика бағытында білім беретін арнаулы мектепте «Алтын жүректі анамыз» атты шара болып өтті. Ашық сабақ түрінде өткен бұл шараны 5 «қ» сынып жетекшісі Эльмира Рапилова мен оның шәкірттері ұйымдастырды. Оған мектеп директоры Қайратбек Шадиев бастаған ұстаздар ұжымы, оқушылар мен ата-аналар қатысты.

Ашық сабақ көмекке зәру панасыз балаларды өз қамқорлығына алып, өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік тұрғысынан білім алып тәрбиеленуіне үлкен септігін тигізетін «Бөбек» қайырымдылық қорының негізін қалаушы, жетім балалар үшін отбасылық үлгідегі «Үміт» балалар қалашықтарына құрып, «Өзінді өзін таны» атты балаларға рухани-адамгершілік білім және тәрбие беру идеясының авторы Сара Алпысқызының

туған күніне орайластырылды. Республикамыздағы колледждер мен жоғары оқу орындары және училищелерде білім алып жүрген жетім балалардың жағдайларына ерекше назар аударатын **Сара Алпысқызы** «Бөбек» қоры арқылы оларға тұрақты қайырымдылық көмек көрсетіп келеді.

Сыныптың бетке ұстар озат оқушысы **Әмина Жарылқасын** белгіленген бағдарлама бойынша шараны ұтымды жүргізіп, дос-құрбыларын шебер ұйымдастыра білді. Алдымен оқушылар «Шаттық шеңберін» құрып, қолына шар ұстау кезегі келгенде ана туралы әрқайсысы өз ой-пікірлерін ортаға салды. Ананың балаға деген кіршіксіз махаббаты, оның аялы алақаны мен шексіз қамқорлығы, біздің өмірімізде аналардың атқарар өлшеусіз еңбегі жан-жақты сөз болды. Әрбір оқушы анаға деген жүрекжарды лебіздерін жеткізе білді.

туысқандары алдында сыйлы, болашақта өз шаңырағының ұйытқысы, бақыты мен берекесі бола білу керектігі де айтылды.

Бүгінгі балаларымыздың саналы дүниетанымы мен білімділігі қуантады. Небары бесінші сыныпта оқитындықтарына карамастан жеткіншектер туған еліне, туған жеріне деген сүйіспеншіліктері мен Отанына деген адалдық сезімдерін анық байқатты. Бүгінгі балалар өнерлі де. Оны кейбір тақырыптарға орай сахналандыру кезінде көрсете білді.

Айта кетелік, №178 мектептің негізгі бағыты физика-математика болса да оқу ордасында әдеби, мәдени, спорттық және өзге де тақырыптағы шаралар жиі өткізіліп тұрады. Бұл баланың жан-жақты дамуына, саналы тәрбие алуына көмегін тигізери сөзсіз. Бүгінгі заман талабы сол емес пе?!

■ СПОРТ

Қазақ футболының бүгінгі хал-ахуалы көңіл көншітпейтіні мәлім. Осынау олқылықтың орнын толтыру жолында ел көлемінде көптеген істер атқарылуда. Солардың бірі – алысқа көз тіккен «Арландар» клубының ілкімді істері.

«АРЛАНДАР» АЛЫСҚА ШАБАДЫ

Күні бүгінге дейін де бірқатар белестерді бағындырып үлгерген «Арландар» клубы наурыз айының 22-23 жұлдызында Агландар Cup атты футболдан республикалық турнир өткізбек. Бұл сайыстың ерекшелігі – тегін өтетіндігінде. Сондай-ақ, турнир барысында үздік деп танылған он бес ойыншыға Португалияда өтетін турнирге жолдама берілмек.

2015 жылы «Ақмешіт» аула клубы ретінде құрылып, «Junior» аула лигасында ойнады. 2016 жылы «Арландар» футбол клубы ретінде тіркелді. 2017 жылы Португалияда өткен Braga Cup турниріне қатысып, 2-ші орын алды. Volkswagen Cup турнирінің Германияға іріктеуіне қатысты. Жыл сайын Астана футбол федерациясының ұйымдастыруымен өтетін Астана біріншілігіне қатысып келеді. 2017 жылы «Күзгі каникул» халықаралық турниріне қатысты.

«Турнирді ұйымдастырудағы негізгі мақсатымыз – Қазақстандағы талантты балаларды іріктеп, Португалиядағы УЕФА турниріне апару. Турнирге қатысып қана қоймай, сол жердегі футбол клубтары мен академияларының тесттерінен өткізу. Түрлі сынақтардан өткізу арқылы академияға оқуға түсуге мүмкіндік туғызу. Сонымен қатар футболшы ретінде Португалияда қалдырудың жолдарын қарастыру. Бұл қадамдардың барлығы өз кезегінде жас футболшыларымыздың шеберліктерін одан әрі шыңдауға жол ашпақ», – дейді «Арландар» клубының президенті Фазылбек Әбсаттарұлы.

ынша, біздің балалардың қабілеті әлемдік деңгейдегі футболшылардан бір мысқал да кем емес екен. Тек бұл тұрғыдағы жұмыстарды жандандыра түсу арқылы дарынды балалардың қабілетін одан әрі жетілдіре түсу керек.

«Дегенмен бұл оңай жұмыс емес. Мәселен, Португалияда бес жасынан жүйелі түрде, әлемдік стандартпен футбол үйренген он жеті жастағы футболшыға қарсы біздің солармен құрдас спортшының бәсекелес болуы мүмкін емес. Жабық стадионы жоқ, қыстың күндері төрт-бес

ай спорт залында доп тепкен біздегі футболшының, Португалияда жыл он екі ай стадионда жаттыққан футболшыға қарсы тұруы қиын. Тек таланттылар ғана топ жаруы мүмкін.

Осындай мәселелермен бетпе-бет келетінімізге карамастан біз қол қусырып қарап отырған жоқпыз. Португалияға футболшы апаруға мүмкіндік тауып отырмыз. Ал түпкі мақсатымыз – Португалияда футболшылар дайындау, – дейді «Арландар» клубының жетекшісі.

«Шет елдерде футболшы дайындаудың елімізге берері не?» деген сауалымызға: « – Португалиядағы әріптестерімізге футболшыларымызды жіберіп, кемінде екі жылдың ішінде әлемдік деңгейдегі спортшы даярлау. Нәтижесінде, жыл сайын орташа есеппен 150 млн. доллар шығындап жатқан бюджет қаржысы үнемделеді. Сондай-ақ бұл қаражаттың көбі легионерлер арқылы шетелге кетіп жатыр. Ал біз осы қаржыны өз экономикамыз үшін жұмсауға күш салуымыз керек. Барлық өлшемдер бойынша Португа-

лия әлемнің футбол көшін бастап тұр. 2017 жылғы ФИФА-ның рейтингі бойынша Португалия 3-орын, Қазақстан – 136-орыннан көрінді. Осы көрсеткішті алға жылжыту жолында бар күш-жігерімізді аямауға тиістіміз. Қазіргі таңда халықаралық жарыстарда түсінбестік туындамас үшін «Арландар» футбол клубының жаттығулары ағылшын тілінде өтетіндігін айта кеткеніміз артық болмас.

Әлемдік деңгейде дайындаған бұл футболшыларымыз жас мөлшері жетіп, құрамдағы ойынды доғарған соң шәкірттер тәрбиелейтіні, клубтарды жаттықтыратыны сөзсіз. Осылайша Қазақ футболы даму жолына түседі», – деп жауап берді клуб президенті.

Елбасымыздың өзі тілге тілге тиек еткен дамыған отыз елдің қатарынан көріну үшін біз барлық саланың қарқынды дамуына әрқайсымыз лайықты үлес қосуымыз қажет.

«Арландардың» алар асуы мен бағындырар биігі алда екеніне сенімдіміз.

Бетті дайындаған Гүлмира САДЫҚ

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары –
Зейнолла АБАЖАН
Бас редактордың орынбасары –
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ
Бөлім редакторлары:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Нұрлан ӘБДІБЕК (қоғам)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Астана тілшілер қосыны:
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
(8-702-931-89-86)
Ақмола облысы:
Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)
Арқалық қаласы:
Нұрсұлтан НҰРМАН
(8-702-688-84-87)
Алматы облысы:
Айтақын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)
Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)
Мырзағали НҰРСЕЙІТ (8-701-771-6496)
Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)
Батыс Қазақстан облысы:
Қажымұқан ҒАБДОЛЛА
(8-701-111-61-05)
Жезқазған қаласы:
Жанат АСАНҚАЛИ
(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)
Сәтбаев қаласы:
Абдолла ДАСТАН
(8-(71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)
Қарағанды облысы:
Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)
Қостанай облысы:
Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)
Семей қаласы:
Рахат АЛТАЙ
(8-775-998-15-39)
Маңғыстау облысы:
Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)
Оңтүстік Қазақстан облысы:
Әбдіғаппар АЙДАР
(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)
Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)
Түркістан қаласы:
Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор –
Әзірет ЖАРЫЛҚАСЫН
Тарату бөлімі:
Алматыда:
Асхат ТЕЗЕКБАЕВ (8-701-499-27-80);
(8-777-115-13-49)
Астанада:
Көбей ЖЕТІБАЙ (8-775-665-74-10)
Шымкентте:
Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),
Астанада «Алты Алаш» (87015728847)
дүңгіршіктерінде сатылады
Газет ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінде 19.12.2012 жылы тіркелген. Куәлік №13976-Г (Алғашқы куәлік №1270-Г, 01.08.2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз. Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды. Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді. Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы шарт. Газетте «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді
АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 000
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380
Редакцияның мекен-жайы:
050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3 ықшамауданы, К.Сейітов көшесі, 11 үй
Байланыс телефоны:
8 (727) 398-57-31
E-mail: qazaquni2000@gmail.com
www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –
Айнұр АХМЕТ

ТОО «Қазақ үні»
БИН 000540006784
ИИК КZ50856000000385541
АГФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында
басылды. Алматы қ., С.Мұқанов қ., 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ